Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonComercial 3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) **license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով

ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

891.99
Q-94

891.99
Ա-94
18 NOV 2011
01 JAN 2009

ԱՊԱՐԵՐԳ

ԹԱՏԵՐԳԱԿԱՆ

ԾՈՐԻՆԵԱՑ

ՄԱՆՈՒԷԼ ԱՐՏԱՄԵՏԵԱՆ ԴԱՍԱՏՈՒ ՎԱՐԱԳԱՅ
ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ 'Ի ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԷ
ՍԵՆԵՔԷՐԻՄԱՅ ԱՐՔԱՅԻՆ
ԱՐԾՐՈՒՆԻՈՅ

1860 — ՌՅԹ

ԻՋՄԱՐԱՆԻ ԱՐԾԻՈՅՆ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԷ
ԻՎԱՆ ԻՎԱՐԱԳ

25 .02. 2013

22472

319
39

ՅՈՅՑ

„ Ի այն ամս բացաւ դուռն բարկու-
„ թեան յերկնից 'ի վերայ աշխարհիս մե-
„ րոյ, եւ շարժեալ զօրք բազումք 'ի թուր-
„ քաստանէ որոց երիվարք արագունք իբ-
„ րեւ զարծուխս, եւ ամբակք նոցա իբրեւ
„ զվէմս հաստատուն, աղեղունք լարեալք,
„ եւ սլաքեալ նետք նոցա, գօտեւորեալք
„ քաջապէս, եւ անլուծանելի ուներով ըզ
„ խրատս կօշկաց։ Եւ երեալ 'ի գաւառն
„ Վասպուրականի, յարձակեցան 'ի վերայ
„ քրիստոնէից իբրեւ գայլս քաղցեալս ան-
„ յագեալս 'ի կերակրոց։

Արիստակէս Լաստիվերտցի։

„ Նոքին ազգն Թուրքաց եւ աւերեցին
„ զգաւառն Վասպուրականի եւ յոյժ նե-
„ ղեցաւ Թագաւորն նոցա Սենեքերիմ,
„ Վասնորոյ եւ զաշխարհն իւր 'ի Վասիլ
„ Թագաւորն եւ էառ փոխան զՍերբաստի-
„ այ գաւառաւքն, բայց զվանօրայսն ոչ եւ

„ Սենեքերիմ 'ի Վասիլ, զի կացցեն ազատ
„ եւ աղօթս արասցեն Սենեքերիմայ եւ
„ որդւոյ նորին։

Սամուէլ Երէց Անեցի։

ՀԱՆԴԻՍ Ա։

ՍԵՆԵՔԵՐԻՄ։ Արքայ Վասպուրականի։

ԴԱՒԻԹ։ ։ ։ ։ Արքայորդի։

ՏԱՊՈՒՀ։ Մեծ զօրավար Սենեքերիմայ։

ՍԻՍԱՆ։ Գաւառապետ Զարեւանդայ։

Ազատագունդ։ Մեծին Վասպուրականի։

ՈՂՐԻՐԳ

ԹԱՏԵՐԳԱԿԱՆ

ՍԵՆԵՓԷՐՈՒՄ ԱՐՔԱՅԻ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՅԳՈՒՐԱԿԱՆԻ

ՏԵՍԱՐԱՆ Ա.

Տեսարանն է յարտուն՝ գալ՝ պան՝ ի Յոպպան. ատ ատմբ Աբեղատարտ ծովեին։ Աբտուն՝ ի՝ ճարպարապետ՝ երինահանգոյն գայծատուն՝ արտ՝ ի՝ մեմբ, ի՝ ատմբ Մանուէլ հայ ճարպարապետ։ Տեսիլ Բշնանեաց ծովն գեղանձեալ զմայլեցուցիչ նկարի յաչս պեսողաց։ Զօրականք ի՝ փոշիպանք տուպ ի՝ անուն գապիտան՝ ինն զեղ գահայն Արծրունեաց։ Յորոյ վերայ ինչ բաղմեալ նստանալ զոհ ուրի Արքայն Սենեքէրիմ Տէր ի՝ հայր խնամակալ բոլոր Վասպուրականի։

ՍԻՍԱԿ

Տէր արքայ, գունդ հաւաքել 'ի կողման՝ ցրն հիւսիսական աշխարհաց խիստ արանց անկրօնից՝ յարեւելից կողմանէ մտին 'ի սահման տէրութեան ձերոյ, եւ անխնայ աւերեալ զքաղաքն զշէնս եւ զանշէնս. որոյ վասն խուճապ տագնապաւ յոտս բարեխնամ տեսանդ դիմեալ զելս հնարից գըտանել պաղատիմ։

ՍԵՆԵՔԷՐԻՄ

Ամբիսիս ոմանք են այնոքիկ եւ զինչ ազգ եւ ժողովուրդ. զի այդպէս համարձակին մեծաւ յանդգնութեամբ մտանել յերկիր տէրութեան մերոյ, առանց դեսպանի քանագնացութեան եւ առանց քաղաքական

օրինի , որպէս պարտին առնել ամենայն թագաւորութիւնք եւ իշխանութիւնք կառավարեալք ընդ արեգակամբ ։

ՍԻՍԱԿ

Տէր վեհափառ , ոչ են որպէս կարծէ տէրութիւն ձեր , արքն այնոքիկ որդիք քաղաքականութեան կամ որեարք որոց առաջնորդէ մարդավարութիւն . այլ գազանք աբեանարբուք կատաղիք որպէս զվայրենի վագերս . անգութք եւ բարբարոսք , զմիս մարդկան առաւել սիրեն ուտել քան զանբան անասնոց , ոչ գտանի 'ի նոսա ոչ օրէնք զի հնազանդեսցեն եւ ոչ հաւատ առ որ զի մնասցեն պատկառ . վայրենիք ծնեալք են եւ վայրենացեալ յեւս ։

ՍԵՆԵՔԷՐԻՄ

Եթէ այդպէս , Սիսակ զօրապետ , ընդէր ոչ ժողովեալ զքաջն յայնոցիկ կողմանց եւ տուր պատերազմ ընդ խաւնաշիոթ ամ-

բոխին, ընդէր չարն չարաւ. ոչ կորուաներ։ Ա՛յլ թողեր յառաջ խաղալ եւ զվայելչութիւն կողմանցն այնոցիկ մատնեցեր կորզրպուտ նոցին։ ոչ գիտէիր թէ վատահութիւն մեծ ունէի 'ի վերայ քո։ Արդ ոչ քաջի առն կատարեցեր արժանի գործ՝ վատութեամբ տեղի տալովդ։

ՍԻՍԱԿ

'Ներեա տէր իմ, զի հայեցեալ ընդ ուժ զօրութեան եւ ընդ պատրաստութիւն նոցին, ոչ խոհեմութեան համարեցայ գործ 'ի վէգ գալ ընդ նոսին. զի լուեալ իսկ եմ առածին զբան որ ասէ, « Ձեռք՝ որ յանկարս ձգին, ոչ առանց վիրաց ժողովին 'ի ծոց »։ եւ թէ « Անմիտ է նա, որ ընդ վեհս քան զինքն 'ի պայքար մտանէ »։ Ահա զայսոսիկ զմտաւ ածելով ոչ բարուոք համարեցայ անխոհեմ յոխորդանօք զիւառս մեծի Տէրութեան ձերոյ Նուաստացուցանել առաջի ամբարիշտ Սկիւթացւոյն։

ԴԱՒԻԹ ԱՐՔԱՅՈՐԴԻ

Քաջ խոհականն են գործ Սիսակայ. զի ըստ ասից, խորհրդով մղի պատերազմ եւ ոչ բանիւ կամ անխորհուրդ յանդգնութեամբ. զինչ շահ լինէր տկար զօրութեամբ մի կամ երկուցս 'ի դիմի հարկանել թռնացելոյն եւ ոչ յիշատակի արժանաւոր գործ վճարել. թող զայն՝ վնաս առաւելագոյն լինելոց էր քան զօգուտ։

Հրաման տացէ, Տէր արքայ որդւոյ զօրութեան ամենայն աւժդնութեամբ յառնել 'ի վերայ թլքացն այնոցիկ վայրենեաց եւ քանդեալ խորտակել զզօրութիւն պընդութեան նոցին եւ հալածական 'ի սահմանացն Վասպուրականի տարեալ վաստրել։

ՍԵՆԵՔԷՐԻՄ

Վասպուհ մեծ զօրավարդ եմ, հրաման եւ տու զունդ ստուար կազմել յազատաց եւ յանազատաց եւ յոստանիկ տանէ եւ մե-

ծաւ պատրաստութեամբ 'ի կողմանցն Վա-
նայ ընդ Արտազու խաղալ գնալ 'ի վերայ
եկելոց խուժադուժ ազգացն. ընդ քեզ ու-
նելով եւ զազատագունդն Անձեւացեաց եւ
երկուս հազարս այր եւ ձիոյ քաջի 'ի սահմա-
նացն Քաջբերունեաց եւ Կորճէից. հրաման
եառու նա եւ գաւառ գաւառաց ամե-
նայն նպաստիւք օգնական եւ ձեռնտու լի-
նել մեծի բանակին։

Գնայ Շապուհ ըստ հրամանի Արտայի 'ի պապ-
րատպոլիսն բանակին։

Սենեքերիմ գդուռին արտայորէն 'ի ծանուցմ։

Զորձ մեծ է այս եւ կարի դժուարին
թէ, յաջողեսցէ Տէր, ուժգնութեամբ վա-
նել՝ այն բարւոյ են նշանք, իսկ եթէ ոչ. . ։

ԴԱՒԻԹ

Ընթիւն քաջութեան յերակուանս իմ եռացեալ, տէր արքայ, ոչ կարեմ կալ եւ ոչ հանդարտիլ ընդ դէմ ժանտ թշնամեացն այնոցիկ։ Օ՛ն ուրեմն եթէ գտի շնորհս առաջի քո հզօր արքայ. տուր ինձ հրաման այս անպատմ կալ յառաջ խաչադրօշ բանակիդ եւ առնուլ զվրէժ անարգանաց 'ի պղծոցն յայնցանէ, որ ոչ ճանաչեն զԱստուած եւ զօրէնս նորին, եթէ Տէր տայցէ յաջողութիւն արուեստ մատանց մերոց ցուցեալ՝ արարիցս Սկիւթացին ծառայ Արծուանիշ դրօշակիդ. որ ահա ծածանի 'ի վերայ բարձու աշտարակի պարսպաց պալատանդ։

ՍԵՆԵՔԵՐԻՄ

Արդեսակ, դեռ անհնուտես դու պատերազմի եւ քաջալերիլ սկսցես դու քան պատմելոց ձեր՝ քաջութիւնդ եւ արեանալրուռ, որպէս կարիս առանց երկար մարզանաց անդէն անդ 'ի

ճակատ կալ բանակի եւ ընդ հուժկու դիմադրաւթի կռուիլ, լուեալ դու յայս նուազ զի չէ պատերազմն ճակատ անվարժից։

ԴԱՒԻԹ

Դիտեմ, վեհափառ տէր, զի գուրթ ծնողական ստիպէ զքեզ չձգել զիս յայն վըտանդ՝ 'ի վերս քան զկար, բայց ծառայ քոց չէ յուսացեալ է յուժ մարմնոյ եւ 'ի զօրութիւն բազկի, այլ յիրաւունս անընկճելի եւ 'ի ճշմարտութիւն անծերանալի։ Եւ ինչ ընդդէմ նոցին քան մեծին Դաւթի քանիւ տեառն զօրութեանց եւ հարիցը ըզ ճակատ նորին պարտակաւ կենազէն Յոյաչիս Վարագայ եւ առեալ զվրէժ անարգանաց նորին։

Բանզի ոչ է Սկիւթացին այն լիրբ, որ զօրանչելով զբանակ Տեառն հայհոյէ եւ զյարկ նորոյս Սիոնի արքոյ։

Ես պատրաստ եմ, հայր, կամակար նահատակութեամբ հեղուլ զարիւնս իմ վասն աւրբ եկեղեցւոյ եւ ցանկալի հայրենեաց

յորմէ առեալ եմ սկիզբն լինելութեան, ոչ կարէ, եւ ոչ մի երկիւղ աշխարհային զատանել զիս 'ի մեծի յուսոյս եւ յեկեալ հասեալ յաղթութենէս, որ իբր առ աչօք ակներեւ պայծառ նշմարեմ. երկիւղ կնամարդի վատութեան է նշանակ "Սէրն կատարեալ 'ի քաց մերժէ զերկիւղն մեղկութեան», թոյլ արա ինձ, հայր, աղաչեմ թոյլ արա ինձ ընդ հայրենաքիրա զօրուդ ճախրել 'ի վերայ սեւադուռնդ Սկիւթացւոյն. մի զանգիտեր, զի զօրութիւն կենառնակ Սուրբ Խաչին նեցուկ է թիկանցս եւ վահան անզծելի յառաջս. Ո՞չ ապաքէն հայր, զոր ուսուցեր ինձ քաջութեամբ դիմազրաւ լինել վասն հայրենեաց. Եթէ վրատունդ եւս մահու վասն նորին պատահիցէ՝ ոչ ապաքէն երկինք մնան վարձատրիչ եւ հոյլք հոգեղինաց պսակիչք արանց 'ի սէր կրօնի եւ հայրենեաց քաջացելոց.

ՍԵՆԵՔԵՐԻՄ.

Պտուղ օրհնութեան ոլորեակ իմ Դաւիթ, որովհետեւ այդ չափ զօրացեալ է 'ի քեզ սէր կրօնի եւ հայրենեաց եւ այդպէս արծարծեալ վառի 'ի սրտի քում ոգի սրբազան Ազգասիրութեան, աներկիւղ վստահեմ, թէ կարես գործել զարմանալիս. զի քաջութիւնս դիւցազնական ոչ այնքան 'ի յուժ մարմնոյ փայլի՝ որ չափ 'ի սէր անընկճելի եւ 'ի սիրտ առիւծասիրտ. Ոչ անծանօթ է 'ի քէն քաջութիւն առնասիրտ արութեան Յուդթայ, որ զահեղամռունչն Հողեբեռնէս 'ի սուր սուսերի իւրոյ ճարակ տուեալ ընդ ոտիւք յերկիր թաւալեցուցանէր, յամօթ եւ 'ի խայտառականս բարձրախրոխտ Տէրութեան Ասորեստանեաց. Եւս եւ բազում պատերազմունք. որք 'ի պնդութենէ արիասիրտ քաջացելոց ցիր եւ ցան կացեալ ոչինչ կարացին կատարել: Եւ ըստ փայլակին օրինակի 'ի լինելն կորեան

եւ ըստ պղպջակին անձրեւաց նոյն հե-
տայն 'ի պատառումն դատապարտեցան,
որպէս խրոխտացեալն Բէլ , ամբարիշտն
Յուլիանոս եւ այլք ։

Ա ստահ եմ 'ի քեզ որդեակ ժառանգ
թագաւորութեանս, տաց զքեզ ընդ խնա-
մակալութեամբ մեծի հազարապետիս Հայ-
հոյ գնալ 'ի մարզ պատերազմի ։ Բայց
պարտիս երբեւ որդի մեծաւ հպատակու-
թեամբ պատկառ կալ ամենայն ակնածու-
թեանց նորին . նա դաստիարակ քեզ՝ եւ
դու նորին կամակատար որդի եւ հնա-
զանդ ։

ՏԵՍԻԼ Բ.

Հապա՞հ ունի քանակա՞ գարշ տեսիլ յաբ-
ջանէս Սենեքերիմայ 'ի Ասորոց , Աստ-
ուծէ տրտային զիսմոնքին պարտասոնքեան
ունի քանակին . Դրօշակ պարտիզպանաց պար-
զեալ ծածանին ե՝ քաղաք արուպայեան նշան պան զօ-
գայ տունայն 'ի շարժո՝ն .

ՀԱՊՈՒՀ

Տէր արքայ , եղեւ ըստ բարձուս հրա-
մանաց ակնարկութեան տեառնդ , պատ-
բաստութիւն գնդից եւ ամենայն պիտոյից
ճակատու անթերի լրացան . Ահա կան ար-
տաքոյ ամենայն սպայք եւ զօրսեն ակ-
նարկութեան հրամանաց ձերոց .

ՍԵՆԵԿԷՐԻՄ

Իայց ոչպէս ։

ՇԼՅՈՒՀ

Գունդն Ռշտունեաց Հազարապետօք եւ Հարիւրապետօք Իւրեանց ։ գունդն Հայկաձորոյ ։ Անձեւացեաց ։ Տոսպայ ։ Գնունեաց ։ Արտազու ։ Առքերանեայ հեծելօք Հազարապետօք եւ Հարիւրապետօք Իւրեանց գունդ, Մոկք ։ Արտաշատունիք ։ Մեծնունիք ։ Պալունիք ։ Վարաժնունիք ։ Պարսպարունիք Իւրեանց բովանդակ պատրաստութեամբ ։ Վերին Պարսկահայոց եւ Աղբակեանց հրաման է զառաջին ունել թըշնամեաց մինչեւ 'ի հասանել մեծի բանակիս ։

ՍԵՆԵՔԷՐԻՄ

Ա.ՅԴ ամենայն բարուք եւ գովելի, բայց Հապուհ զօրապետ իմ՝ այսօր տամ 'ի ձեռս քո եւ զիմ թագաժառանգ որդին Դաւիթ, զի քոյով դաստիարակութեամբ 'ի մարզ կրթեալ, փոյձ եւ արի հանդիսասցի. քանզի իշխան ոք եթէ չունիցի արուեստիւն քաջութեան անարժան է իշխանութեան. տամ 'ի ձեռս քոյ, բայց պարտիս վերակացու լինել ամենայն շարժմանց նորա. մի թոյլ տացես յերիտասարդական 'ի բուռն կրեց յանիշտակեալ՝ 'ի վեր քան զկարն իւր արկցէ զանձն 'ի վտանգ, զի կիւք անզուսպ բազում անգամ ածէ անձին իւրոյ զկորուստ. Իսկ ապառնալիք հայրագութ սիրոյ անձակոծեալ բերէ զերիտասարդն յուղղութիւն եւ շնորհէ նմա կրկին տեսանել զարեւ։ Արդ՝ դու վարժեարնմին 'ի պատերազմի՝ եւ նա հլու հպատակ աշակերտ քո։

ՀԱՊՈՒՀ

Ո՞ՀԾ եւ կարի ծանր է պաշտօնդ այդ յայս նուազ յանձնեալ ծառայի քո, բայց հրամանք են մեծի արքայութեան, ո՛ կարէ դիմակալեալ ճիկ հանել. եղիցին որպէս կամք բարերարի Տեառնդ ախորժէ։

Կալէալ արքայի չէ՞ անէ Արքայորդւոյն պայ՝ է յե՞ս Հապհոյ մեծի զօրավարին է՞ր այս բան ասելով։

-Քաջ զօրապետ իմ Հապուհ ահա՛ այսօր տամ՝ ի՛ ձեռս քո ոչ արքայորդիս միայն, այլ համայն թագաւորութիւնս Վասպուրականի։ Առաքինացիր ուրեմն որչափ խոհեմութիւն քոյ եւ հանճար եւ քաջութիւն զօրեն. քեզ մնայ հայրենի տուն, վեհ ճակատուդ բոլորեալ պահէ արքունիքս յաղթական պսակաց զշուք. զօրացիր եւ քաջ լեր զի դու կարիթակոտոր արարեալ հալածական տանելոց ես զԵլիմային անհաւատ եւ չար՝ ի սահմանաց հայրենեւոյս, եւ տացես էրրա-

քանչիւր հայ որերոյ, կրկին նատիլ ընդ որ-
թով Լուսեանց եւ ընդ Թզենեաւ։

ՀԱՊՈՒՀ ԱՌԱՆՁԻՆ

Ո՛վ Աստուած՝ որպիսի ծանր գործոյ 'ի ներ-
քոյ էարկ զիս ապքայ, որպէս կարկեցեմ հայր
եւ դաստիարակ լինել պատանեւոյն, որոյ
բուռն են կիրք եւ անհմուտ 'ի վարժս պա-
տերազմաց. եւ նմանեցայ Սմբատայ մեծի
իշխանին. որ առեալ զմանուկն Աբուսահլ
ծանրակիր վշտօք տառապեցաւ յանծանօթ
վայրս եւ 'ի մեծամեծ պատերազմունս՝ մին-
չեւ ապդիւնքն 'ի գլուխ ելեալ բերեալ
հանգուցանէ զնա 'ի գահ Ապքայական,
կրկին նորոգելով զՀայաստան։ Պիտին ինձ
քաջ խոհականութեան միտք, երկարատոկ
համբերութեան սիրտ, անվտանգելի քաջ ա-
րիութիւն ըստ Սմբատայ մեծի իշխանին
այնորիկ. զի կարացից պարզերս հանդիսա-
նալ առաջի հայրենեաց, եւ անուն իմ պատ-
կառելի յիշեցի յէջս պատմութեանն ազգային

Սրեմն ոչ տէր իմ եւ Աստուած, դու տուր զօրութիւն եւ կարողութիւն մտացս եւ անձինս, 'ի քեզ կամ ապաստանեալ, յանուն քո երանեմ 'ի ճակատ. քոէ յաղթութիւն եւ փառք, 'ի քեզ կամ ապաստան. դու լեր ինձ զօրավիգ։

Զօրահանդէս ատանէ Հ.ապոհ ՏԵՅԷ ԲԱՆԱՅԻՆ ատ- ատէտՄ Աշխատարտ- ՃՈՎԱՅԻՆ 'Ի ԴԱՇՏ ԴԷՐ։ ԱՐՔԱՅՈՐԴԷՆ ԴԱ-ԻՐ ապարանոպ ԵՐԷ-ՁԱՐԱ- ԵԼԱՆԷ 'Ի ՀԱՆԴԷՍ։ ԱՊԱՅ ՀՈՐՉԱՆԱՅԷ ՊԱՐ ՈՆԷՆ ՁԱՐԱՅՈՐԴՈՎՆ. Ե- ԻՆՉՆ ԱՐՔԱՅ 'Է ԲԱՅՐ ԴԷՊԱՆՈՅԷ ԽՈՅԵԱԼ 'Է ՁՆԷՆ ՊԱՊՐԱՍՊՈ-ՐԷԱՆ Ե- 'Ի ԼԱ-Ր ԽՐԱԽՈ-ԱՍԱՆ ԵՐԳՈՅ՝ ՀՈՐ ԴԱ-ԻՐ ատ- ՀԱՋԱՊԱ-ՆԱ ԱՐՃԱՅԷԼՈՎ ՎԱ-Է ԸՆԴ ՀՐԵՀԷՆ Ե- ՀԱԷՐՊԱ ՆՈՅԷՆ 'Է ՎՐԷԺ ԱՆՀԱ-ԱՊԷՆ։

Ազատորեար դիւցազունք,
Զրեհաւոր քաջաձիգ,
Զեզ կան նման հայրենիք,
Փառաց հքոյ ծրծել սիք։

(418 / 176-200)

Օ՛ն յաղթեսցուք Եկիմայ
Որ անասասուած յոխորտայ։
Սուսերն նիզակ եւ աշկեայ
Հոլ շողացէ դէմ նորա։
Երկինք զուարթ ընդ մեզ հաշտ,
Տայ թշնամին մեզ տապաստ,
Հոլ արեգին երփներանգ.
Վառէ արտից մեր զխանք։
Օ՛ն յաղթես։

Արտոս այս լեռանն ազատ,
Որ ընդ մեօք կայ 'ի պատ,
Մեր քաջութեան նշանակ։
Կացցէ քարոզ համարձակ։
Օ՛ն յաղթես։

Ծովակս աղի կապուտակ,
Մեր կրեսցէ դրօշակ,
Խաչ եւ Արծիւ սխրափակ,
Իշխան կացցեն աշխարհաց։
Օ՛ն յաղթես։

Վանք մենատանք բազմաթիւ,
Որ միջերկրեալ են ցրիւ.

Յան բարեխօս անձանձիր.
Յամբոկ գործոյս ժլատիր։
Օ՛ն յաղթեա։

Քաջաց ծնունդ քաջազունք,
Վեհ կորովի ասպետունք,
Սարսուռ շփոթ եւ մահունք,
Առեալ փախչին վատ թշրքունք։
Օ՛ն յաղթեա։

Խաչոյ Բանին ՝ի վերին ոտհանն։ Արքազունդ Տէր Սկէ-Խաչոյ։ Արքայորդին Դաւիթ պատերազմ ղրահիւ անգնելի ինչն է-նձոյգն իւր ոսկեանն՝ գնայ յաւաջոյ Բանին, ըստ էութեան՝ ասի ապոյժ-ի յոսպանիկ արանց։

ՀԱՊՈՒՀ

Ժառանգդ Վասպուրական թագաւորութեան տէրդ պանծալի, յուշ լիցի քեզ զի՝ի խառան պատերազմի բազմապիսի հնարք եւ խոհեմութիւնք պիտին. մանաւանդ քեզապէս վերջացելոց իշխանական շքով։ Զի թշնամին ոխերիմ Զանոյ եւ Նիզրոն յայն

գէտ ուժ զօրութեան իւրոյ թափել , ուր-
անօր տեսանէ թէ բազումք են որեալք
ընտիրք եւ անուանիք տէրութեամբ ։ Գի-
տէ զի եթէ ինասի հովիւն , ոչխարքն վայ-
րապատ ցրուին , կամ 'ի ինասիլ գլխոյն ,
անդամք դիւրաւ ընդունին զդալուկ մա-
հառիթ ։ Ապա որ գլուխդ ես մեծի բանա-
կին՝ պարտիս խոհեմաբար պաշտպան կալ ան-
ձին , զի քոյով կենդանութեամբ բազմաց ըզ-
քեւ եղելոց շնորհեսցես զկենդանութիւն ։
Խրախուսեաց 'ի մարտ , բայց մի՛ անխոր-
հուրդ մխեր զքեզ 'ի վտանգաւոր տեղիս.
ուր տեսանես թէ թշնամին կատաղու-
թեամբ մոլեգնեալ է եւ վերջին յուսահա-
տութեամբ պատերազմի , ուր տեղի չէ յա-
ջող արարշաւ շահատակիլ եւ 'ի կրունկն
դառնալով զինքեամբ գալ եւ կրկին պատ-
րաստիլ . զայսոսիկ գիտելով եւ օրինակք կրը-
թելոյ քեզ խրատ լիցին ։

ԴԱՒԻԹ

Այրապատիւ սպասաւոր՝ բուռն է ինձ գիտեմ կիրք անզուսպ եւ հասակ տղայութեան եւս առաւելու զայն, բայց 'ի քոյ խնամն դաստիարակեալ՝ վստահիմ բարութեան հանդիպել եւ ճիգն իմ ոչ առանց արդիւնաւոր արդասեաց 'ի զուր կորիցէ։ Բայց անվեհեր վստահ եմ հեղուլ զարիւնս 'ի փառս Վասպուրականի եւ 'ի սէր սրբազան կրօնիս։ Թոյլ արա՛ ինձ խնդրեմ, եթէ իմով մահուամբ զգեցնու հայրենիս ազատութիւն փառաց, ո՛չ զանգիտեմ տալ զիս 'ի վտանգ մահու։ զի քաջքը է յոյժ վասն սիրուն հայրենեաց նահատակի զպսակ եւ զանուն եւ զհոգիս ժառանգել։ Բարիք են այնոքիկ, որք անկողոպուտ ընդ մեզ մնան միշտ թէ 'ի կեանս եւ թէ 'ի մահու։ չեմ աւելի քան զնախնի դիւցազունս որք 'ի յորդոր յեռանելոցս եղին զկեանս իւրեանց եւ եղեն փրկանք աշխարհաց։ Եթէ արարք մեծին

Աբիւլեայ վառէր զսիրտ մակեդոնացւոյն Աղեքսանդրի. ապա քանի առաւել գերահրրաշ արարք մեծին Վարդանայ զիմաստս ոչ տոչորիցեն սիրտ, որոյ անճնադիր քաջութեան յիշատակ հանրական եկեղեցի Աստուծոյ մեծաւ տօնախմբութեամբ յաւերժացուցեալ անմահացուցանէ. եւ դաշտն Աւարայրի լայնածիր սահմանաւ իւրով, արձան անջնջելի առ կայացեալ կայ Անտաղ դարուց 'ի դարս։

ՀԱՊՈՒՀԱՌ ՋՕՐԱԿԱՆՆ

Այլ զօրականք, որք էք փառք Վասպուրական թագաւորութեան. գիտէք զի այս առաջին նուագ է, որ ինքն Աստուածորդին ընդ ձեզ խաղայ 'ի պատերազմ ընդդէմ անհաւատին։ Այս անգամ է որ պանծաշուք պատիւք ունի մեր զօրական զիւրն արժանին առնուլ վարձ։ Օն հապա զօրացարուք քաջայարուք լինել որդիք զօրութեան, ձեզ օրինակ լիցի հանդիսաւորեալ քա-

ջուլթիւն Մակաբեանցն առաջնոց՝ որք Աստուածային հրոյ նախանձուն վառեալ գործեցին այք տկալք քաջութիւն 'ի վերք քան զմիտս եւ ընկալան զպատկ քաջութեան դարուց 'ի դարս։ Ո՛չ հեռի են 'ի մէնջ մեծին Վարդանայ արիապանծ գործոց յիշատակք. որ իւրովք քաջ նիզակակցօք ընդդէմ հրապաշտին աներկիւղ պատերազմեալ՝ ազատ կացոյց զեկեղեցի Աստուծոյ 'ի ծանր լծոց հրապաշտ Պարսին, որոց քրտանց զկերցուցանող արդիւնս վայելեալ, մնամք 'ի հաւատս լուսաւոր եւ ամբիծ. աւանդէ այս սրբութեան 'ի մեզ յանձն ապարեալ յերանելեաց անտի, պարտիմք ազատ ըստ նոցին օրինակի յօժարութեամբ դնել զանձինս զի. աւանդն անդին առանց վնասոյ կերցեալ յաւէրժացն։

ՉՕՐԱԿԱՆՔ

Ելք զօրութեան ընկերք արիք անվեհեր
Չէն կալարուք վատ խուժանին տալ երեր.
Թէպէտ շռինգ թէպէտ շփոթ շատ ոլեար
Բայց մեր հաւատ մշտայաղթող զօրավար.
Աստուած ընդ մեզ մի երկիցուք իբր անզօր
Մեր թշնամին նա իսկ առնէ զլխակոր։

Յամամիպ է՝ համագունդ 'ի վերայ յարձակ-
եալ ընդնամեայ. զբուվանդակ զօրուն-ն նոցին
այպն արարեալ պան մղօն պապերազմ արքիզ
ՀԱՉԱՅԵԼ. բայց նէպ է՝ սալա՛ء ընդնամուն յոյժ
այլապարաչ 'ի բայցուապ ռեծ վեան գորձէր
արքանի զօրուն, որոյ 'ի խորպանէլ զօրուեան
բաշմեյս 'ի վրանգ զանչն է՝ր մոպնէ ԱղՀայոր-
զին, բայց յամոռ բանէց Հապհոյ յաղնահարեալ
ապապ զանչն է՝ր ճոգոպրէ։ Անդ 'ի խէզախել
ՀԱՉԱՅն ՁԱՍՊՈՐԱԿԱՆԻ բեկեալ հրճանի զօ-
րուն Սկի�այոյն. է՝ բանակն արքանի յաղ-
նանքա՝ դառնայ առ Սենեքերիմ 'ի յՈՍպան.

ՀԱՆԴԻՍ Բ.

ՄԵՆԵՔԷՐԻՄ · ԴԱՒԻԹ · ՀԱՊՈՒՀ · ՍԻՍԱԿ · ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆՔ ԱՐՔՈՒՆԻ

ՄԵՆԵՔԷՐԻՄ

Ողջոյն է քաջ զօրականք իմ. որպէս յաջողեցաք ձեզ Տէր, եւ որ մահուանք 'ի վերայ ածիք թշնամեաց։

ՀԱՊՈՒՀ

Տէր արքայ, յաղթութիւն տեսառն եւ քանակի նոցին . անվնաս շահատակութեամբ այս անգամ եւս ազատագուն վասպուրականն թագաւորութեան. զոր ոչ իւր արծաւակիր կանգնեաց 'ի բանակատեղի թշնամեաց հրոյդ. եւ բարձրացոյց զիրաւս նորին առաւել քան զառաջին։ Բայց արքայորդին բազմիցս 'ի վաղանդ սարսեալի նահատակեաց զանձն իւր, եւ խոսրովանիմ խակ

թէ գլխովին նորին են յաղթութիւնքս. զի թշնամին խրոխտէ եւ արեան արբու, տարազ զրահից նոցին այլատարազ, ներոք ուժգնապիրկք եւ կարի հեռաձիգ, ինքեանք վշտամբերք եւ կարի տոկացողք աշխատութեանց պատերազմի։

ՍԻՍԱԿ

Արդարն ասացից իմ 'ի կեանս չէր տեսեալ այնպիսի արս հուժկու անվեհեր եւ խուժադուժ. զի ունին զբնութիւն արեանարբու գազանի ահաւոր տեսլեամբ դէմք նոցա զարհուրեցուցանէ զտեսօղս եւ ահաբեկ առնէ, բնակութիւն նոցա 'ի լերինս եւ 'ի դաշտս եւ յանապատս որպէս զվայրենի գազանաց եւ են շաղղակերք ըստ օրինակի նոցին. ոչ պատուեն զմեծամեծս ոչ խնայեն յալիս հարկեւոր ծերոցն, ոչ ողորմին երիտասարդին եւ տղային. . . . „Ազգ չար եւ դառնացօղ, ազգ որ ոչ ուղղեաց զսիրտ իւր եւ ոչ հաստատեաց առ

աստուած զհոգի իւր »։ Ո՛չ զօրէն գլուեն եւ ո՛չ քաղաքականութիւն, գազանաբար ծնեալք են եւ գազանաբար կենցաղավարին։ Եթէ այցելութիւն տեառն աստուծոյ եւ ալիսական պնդութիւն արքայորդւոյն եւ ազատագունդ զօրաց չէր դիմադրաւ՝ վնաս մեծ կրէր հայրենիս։

ՍԵՆԵՔԷՐԻՄ

Եթէ այդպէս վտանգաւոր էր պատերազմն եւ թշնամին դոյն օրինակ ամենի գազանացեալ, ապա որպէս Դաւիթ որդեակ իմ անձնապաստան լեալ մատնեցեր զանձն քո 'ի վտանգն, ոչ ապաքէն վնաս մեծ կրէր ատրութիւնս եթէ ճախողակի ինչ դիպեալ լիներ։

ԴԱՒԻԹ

Տէր վեհափառ՝ ես 'ի բազումս լուեալ իսկ եմ խրախուսական բանն այն որ ասէ, « Լաւ է քաջութեամբ մեռանիլ 'ի վերայ

հայրենեաց քան վատութեամբ կեանս վա-
րելով հաց ցաւոց ուտել »։ Մի թէ չէ՞ն
ինձ բաւական արարք հոյակապ անձանց
եւ անձնադիր հայրենասիրացն առաջնոց։
Ծնեալ եմ վասն Աստուծոյ եւ հայրենեաց։
ոչ զանդիտեմ մեռանիլ վասն Աստուծոյ եւ
հայրենեաց։ Լուանք էր արդարեւ մեծ
եւ համարեա թէ հրաշք՝ ազատութիւն իմ
յայնպիսի տագնապից կոտորածէ։ բայց
այցելութիւն վերնախնամ եւ հայրագութ
խանդաղատանք Տապհոյ մեծի զօրավարի՝ի
թիկունս ինձ հասեալ՝ կրկին եռուն տեսա-
նել արեւ հայրենեաց եւ վայելել գորա-
վաղէտ սէր ձերում բարձր հայրութեան։

ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆՔ

Որովհետեւ թշնամիքդ են այդպէս խիստ
եւ անամոթելիք, արք զօրութեան մերոյ
որպէս լսեմք ապրատիւ կան պակուցեալք,
զեան կոտորածին մեծ է յոյժ, եւ ին-
քեանք թշնամիք ոչ յապաղին՝ի կրկին
դարձ իւրեանց։ Ուրեմն արժան է Տեա-

ունլուր մերոյ խոհականի զելս հնարից գըտանել եւ մի տալ անողորմիցն եւ չարաց զվայելչութիւն երկրին աղարտել։ Եթէ հնար չինչ է, զշնչական ազինս յօգնականութիւն կոչել եւ զօրս 'ի վարձու ունել եւ կամ 'ի Կոստանդնուպօլիս դիմել առ Վասիլ կայսր աղերսել զինու եւ զօրու օգնականութիւն գտանել. զմեծամեծ քաղաքս պարտ է ամրացուցանել. պաշար յոլովակի ժողովեալ ամբարել. զէն ամենայն պատրաստութեամբ զօրականին կանխադոյն ըցուցանել. եւ յետ այնորիկ հրաւիրակս յամենայն 'ի գաւառս հանեալ յորդոր խըրախուսանաց առ ամենայն մարդիկ կարդալ եւ սէր վրէժխնդրութեան հայրենեաց 'ի նոցին 'ի սիրտս վառեալ արծարծել, զի յօժարեցցի ամենայն ոք 'ի նախանձ բարի բորբոքեալ անձնադիր 'ի վերայ հայրենեաց լինել։

ԱԵՆԵՔԷՐԻՄ

Իշխակայ ազին՝ առ որս վտանգելի է խընդրել յօգնութիւն, Ասորին եւ Պարսիկն նկուն եղեալ են, 'ի գազան Սարագինոսէն չէ յուսալի բարիս գտանել. Յոյն բազմիցս խարդախութեամբ վարեցաւ ընդ Հայս, որոց փորձ բազում անգամ առին հարքն մեր եւ մեք. Իսկ որ բնիկն էր մեր եւ արենակիցն թագաւորութիւն Բագրատունեաց. ընդ նոսին նախ առաջին ապստամբութեամբ վարեցան հարքն մեր Արծրունիք եւ նոյն հակառակութեան բոց մինչեւ ցաւուրս մեր տակաւին չբարձաւ 'ի միջոյ. զի յիւրերաց պարզութեամբ ձեռն օգնականութեան վատահիցեմք խնդրել, եւ որ չարն է՝ նոքին եւս ազգայինքն մեր 'ի զանազան աղմուկս շփոթից կան շուարեալք. Եւ թագակալն այնմիկ պանծալի թագին ինքն Սմբատ Յովհաննէս ալքայ, չունի արութիւն քաջութեան նախնի քաջացելոց,

առ որ վստահացեալ ոք ձեռն օգնականութեան խնդրեսցէ, 'ի վերայ այսր ամենայնի մնայ ինձ խորհել խորհուրդ ծանր եւ փրկանաւոր առանց որոյ չկարծեմ թէ խաղաղութիւն եւ անդորրութիւն կարեմք 'ի ձեռաս բերել մեզ եւ որդւոց մերոց յետ մեզ։

ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆՔ

Ջ՞ինչ տէր արքայ։

ՍԵՆԵԿԷՐԻՄ

Ջմտաւ ածեալ անհանգիստ հետախուզանօք գտանեմ 'ի մարգարէական տառն եւ 'ի տեսիլն մեծի հայրապետին Ներսէսի արքոյ, թէ ամենայնիւ լրացեալ է իշխանութիւն կողմանցս այսոցիկ յայսմիկ ժամանակի, զի գուշակութիւնք նոցին թուականդակ բոլորեալ գրեալք 'ի կատարն լրացեալ իսկ են, յորոց

վերայ իմաստուն խոհականութեամբ դատ արարեալ զոր հայթայթել խոհականի է գործ. զի մի ըստ նախնոյն Վահէի Հայ-կազնոյ անխորհուրդ սոնքացեալ. որպէս նայն Մակեդոնացւոյն Աղեքսանդրի՝ մեք անհաւատին Սկիւթացւոյ մատնեսցուք զանձինս եւ զընտանիս։

ՏԵՍԱՐԱՆ Բ.

ՍԵՆԵՔԷՐԻՄ ԵՒ ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐՔՆ ԻՒՐ ԴԱՒԻԹ. ԱՏՈՄ. ԱՊՈՒՍԱՀԼ. ԿՈՒՏԱՆԴԻՆ. ՎԵՍՏ. ԴԵՐԵՆԻԿ. ԴԱԴԻԿ. ԱՂՈՏ. ԵՒ ԱՌՏՆԻՆ ԸՆՏԱՆԻՔ

Տեսարանն է յարչուանի պալատն 'ի յՈսպան. գէղերային ժամ վերջերորդ, յորում բնուրիւն ամենաշաղար 'ի լիմբէր հանգուցեալ ծծէ չուանուլ։ Արշայ ընդ ընդանէս իւր 'ի խորհուրդ մտեալ խօսի։

ՍԵՆԵՔԷՐԻՄ

Սիրուն ընտանիք իմ, խորհուրդք յաբա-
ծուվք անհանգիստ զիս կացուցանեն վան
դառնութեան ժամանակիս, եւ գոգՀէր
թէ ամենայն ընդմիտքանեալ հնչին 'ի լը-
սելիս թէ վախճան իշխանութեան յայտոսիկ
կողմանց եւ Վասպուրական թագաւորու-
թեանս եկեալ հասեալ իսկ է. խոհականու-
թեան մնայ տեղի տալ եւ փափաքիլ 'ի
բարկութենէ որ եկեալ հասեալ իսկ է, զի
եթէ տէր ոչ շինէ զքաղաքն 'ի նանիր է
վաստակ շինողացն, ըստ ասից մեծի մար-
գարէին. հաւատեաւ գիտեմ զի ուն-
Ասուած գաւազանաւ բարկութեան իւ-
րոյ դատել զՎասպուրական աշխարհ վան
զօրացեալ անօրէնութեան մերոյ. օ՛ն զմտաւ
ածեալ եմ, զքուրձ սգոյ գաղթականութեան
զգենուլ եւ երթալ նստիլ յօտար 'ի յաշ-
խարհ. անդ ըստ օրինակի Իսրայէլացւոց կա-
խեալ զկտակարանս յուռենեաց թախծու-

թեամբ սրտի կացին եւ համբերին տեսանն, մինչեւ զթացեալ երկինք՝ դարձուցանէ զգերութիւնս մեր որպէս զուղխս 'ի հարաւոյ եւ իբրեւ զուաղթ աւուրս գարնանոյ. որ յետ ցրտասառոյց ձմերան յաջորդէ։

ԴԱՒԻԹ

Եւ որպէս տէր արքայ։

ՍԵՆԵՔԷՐԻՄ

Բարեւոք զմտաւ ածեալ եմ տալ զգաւառս ամենայն 'ի ձեռս Վասլի կայսերի յունաց եւ առնուլ 'ի նմանէ փոխանակ տրին զԱնբասատիայ իւրոյնոյքն աշխարհօք, անդ ծուարեցայց փոքր ինչ եւ միամտօրէն. զի ըստ բանին " Լաւ է պատուս մի հայց հեշտութեամբ քան զտուն լի ամենայն բարեօք հանդերձ թշնամութեամբ "։ Եւ զի պիտոյ է ինձ աշխարհս ամենայն շահել եւ զանձն տուժել եւ ոչ օր մի անդամ ազատամիտ հանգչել։

ԱՏՈՒՍ

Դառն են այդ յիշատակութիւնք, Տէր արքայ, եւ ոչ կարէ տանիլ, որպէս լինի մեզ թողուլ զհայրենի տուն եւ զժառանգութիւն եւ երթալ բնակիլ ի տարաշխարհիկ յերկիր օտար եւ անտիրապետանոց. որպէս մուտայոյց զգերեցկութիւն վայրոցս եւ եղեմաշունչ սղոխքդ առուշանք։

ԱՊՈՒՍԱՀԼ

Ո՞հ լաւ է ինձ մեռանիլ քան թէ ծածկեցի յոչացս ծիր կապուտակ ծովուդ. այդ տեսիլ անմահութեան ծնանի յիս խանդաղատանս. մանաւանդ երբ այդ-ոն զարթնուցեալ զդէմս 'ի հիւսիս եւ զաչկունս 'ի մանրաձաձան յալիս դորին դարձուցեալ ծծեմ զկենդանարարն նորին առ բերեալ զանուշակ օդ, ոչ մոխանակ նորին Սեբաստիոյ 'ի սեւակատոր լերինս նկատեալ

յառեցից , յորմէ փոխանակ զուարթութեան 'ի մաղձոտութիւն դատապարտէ երկրրածին յախտ ամենաչար ։

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Ի բաց թօթափեցից զլեռնամէջդ Արատայ, որ յաւուրս Մայիս եւ Ապրիլ ամսոց դրախտին բերեն զտիպար բիւրատեսակ երփնագոյն ծաղկամբք իւրովք եւ սառնալիժակ բղխեալ վտակօք, այն որ զմատաղ հասակն իմ սնուցեալ աճեցուցանէ, փոխանակ նորին 'ի Սեբաստիայ գնացից, ո՛հ նիրհական յիշմանս ։

ՎԵՍՏ

Պարտիզակդ որ արտաքոյ պալատան՝ իմ են ձեռաց աշխատութեան եւ տեղի հսկողութեանց, մատուռնք իմ 'ի հոգս նորին մաշեալ են 'ի դարմանել ։ անտես արարեալ զայն յաւուրս երկար յօտար եւ 'ի խորթ հող

մաշեցայց։ Ահդ մի տեսցեն աչք իմ 'ի կենդանութեան։

ԴԵՐԵՆԻԿ

Ո՛ւր մնան բազմաքիրտն վաստակք հարցն մերոց առաջնոց, զոր 'ի սէր հայրենեաց եւ դին զինչս իւրեանց եւ զկեանս. լաւ համարեցան մահուամբ եւ դառն ներղութեամբ զաչս կափուցանել 'ի հայրենի ծոց, քան հեռանալ գնալ եւ 'ի խորթ հողս ըզմնացուածս կենաց իւրեանց հանգատութեամբ անցուցանել. որ դառն թուի ճըշմարիտ հայրենասիրի այն գաղթականութիւն չար քան զկոճեղս բանտից եւ քան զանձուկ վայրս կալանաւորութեան։

ԳԱԳԻԿ

Ուռաւել քան զամենայն՝ նախատինս անարգանաց ունիմք մեք զկնի մեր, զինչ է այս, 'ի մեր աւուրս վախճան առնելոց էր

Վասպուրականն թագաւորութեան, մեզ մեծայր ճաշակել պտուղս այս դառնութեան որ 'ի վերս է քան զբնաւ դառին, աւուրք մեր 'ի գաղթականութեան անդ ոչ այլ ինչ լինելոց են. քայց եթէ 'ի սուգ անմխիթար համակիլ եւ առ սակաւ սակաւ ընդ Հայրենի տան եւ զազատութիւնս գերի վաճառելոց եմք։

ԱՀՈՏ

Բանիւ լոկով ոչինչ վճարի, գիտեմ զի այդ ամենայն փոփոխութիւնք եղուցեալ են եւ զօրաւոր, քայց կարի արիապէս ընդդէմ բանակն մեր ժուժել եւ կալ դիմագրաւ քարբարոսացս, մինչ չունիմք մեք յօգնութիւն ուստեքէ, եւ դիմակացն մեր խրոխտ է եւ արեանարբու, խոհեմութեան է ժամանակս եւ ոչ անձնապատան խրոխտանաց։

ԸՆՏԱՆԻՔ

Խիստ է բանդ գաղթականութեան եւ անուանելի. բայց կամք վերհատուռ Արքայի որպէս ասխարժեն այնպէս եղիցի. զի նորին կան մնան մատծել վասն երջանկութեան հպատակաց իւրոց, եթէ խոհեմութիւն է չուերն քան զմնալն՝ ապա ընտրելի է այն. զի մի բոլանդակն 'ի միասին մատնեսցուք բարբարոսին Նկիբեցոյ.

ԴԱՒԹ

Ինձ յոյժ քաղցր է. որպէս երկինք 'ի վերուստ վկայեն, մեռանիլ քաջութեամբ վասն հայրենեաց, եւ թաղիլ 'ի հող, յորմէ կուզմեցուս խոնարհութիւնք, բայց երբ տեսանեմ թէ բազումք 'ի պատճառս մերս զրաւ 'ի կենաց գնան. եւ թաւխուր յամենայն գոյից յեռին 'ի չքաւորութեան կամ 'ի ցաւս անհանդուրժելիս տապալեալ լինին

որոյ փորձն իսկ առի յանցելում պատե-
րազմի, ոչ մնայ յիս սիրտ եւ յուշ խոհա-
կանութեան, գազանային իմն ուղիղ պարտի
սիրտ անկարեկիր, զի նոցայն ոչ աղէխաշիցէ
ցաւոց եւ տառապանաց։ Որք վասն մեր
երկայնամտեալ կրեն եւ 'ի պատճառս մեր
կան յայնպիսի նեղութիւնս, ոչ ապաքէն
յաւուրն ահեղի վասն նոցին պատասխանիս
ուղիմք տալ։

Ս Ե Ն Ե Փ Է Ր Ի Մ

Ընվրէպ խորհրդածութեամբ, զոր խոր-
հեալ եմ, 'ի փրկութիւն անձինս եւ ընտա-
նեացս առնել՝ արարիչ։ Տեղի տուեալ փա-
խայց յերբեսայց բարկութեան, եւ մի անմը-
տօրէն մտայց 'ի ծառայութիւն եւ 'ի գե-
լութիւն ամբարշտին։ Բայց վասն այսր
իրի, որդեակ իմ Դաւիթ, եկ զքեզ առաքե-
ցեց դեսպանութեամբ 'ի Կոստանդնուպօլիս
առ Վասիլ կայսր, ընդ որ դաշնաւորեալ տա-
ցես զ Վասպուրական աշխարհս գաւառաք

իբրոլք, որոյ փոխարէն գիտեմ հաճի տալ զԱնբաստոյ եւ զիւրն շրջագայիւք գաւառս, որ չէ այնչափ հեռի 'ի Հայրենեացս, անդ կեցցից եւ զառօրեայ զկեանս յաւուրս ածեալ 'ի ճանապարհս հայցն մերոց ճեպեալ ընթացուք, որ է իսկ ամենեցուանցս իմանալի հայրենիք եւ տուն մշտնջենաւոր։

ՏԵՍԻԼ Գ.

ՍԵՆԵՔԷՐԻՄ · ԽՈՒՀՈՒՏ ԹԱԳՈՒՀԻ · ՀՈՒՏԱՆԵԻ ՀՐԱՆՈՒՏ ԴՍՏԵՐՔ ՆՈՑԻՆ · ԵՒ ԴՍՏՐԻԿ ·

ԴՍՏՐԻԿ

Ա՞այրիկ, խորհրդարան ակուռք առեալ ծանր իմն եղանակաւ խորհեին եւ ամենայն ոք զիւրն կարծիս յատենին մերկանայր, եւ մերմիկ իմն եւ տղոտակելոյ 'ի դուրս նոցին մածուցեալ ընդ ծերպ մի ոչ յան ուրեքն մատուցանէր, եւ լուայ 'ի վերջոյ, զի ոչ

հայիւաս հայր իմ տէր արքայ որոշակի վը-
ճիռ եհատ, տալ զՎասպուրական աշխարհ
'ի Վասիլ կայսր յունաց եւ փոխարէն նորին
ընդունիլ զՍեբաստիա քաղաք եւ զնալ
ընտանեօք եւ բնակիլ 'ի նմին։ Այդ բանն
վճռեցաւ եւ ահա Դաւիթ մեծ եղբայրն
իմ 'ի վաղիւ ունի պատրաստութեամբ 'ի
Ցունաստան առ Վասիլ կայսր գնալ դեսպանախօսութիւն զի վաւերացեալ հաստատեսցի գործն փոխադրութեան։

ԽՈՒՀՈՒՀ

(1) Ընչ կակազես տխմար աղջիկ դու, զինչ մարթի այդմ այդպէս լինել, զի բիւրապատիկ խոչընդոտն գոն այդմիկ, լռեաց, մի խօսիր զայդպիսի ճախող բանս։ . . .

ՀՐԱՆՈՒՀ

Ոչ յոյժ օտար երեւին խօսք քեռն իմոյ, մայրիկ, զի այս քանի աւուր է, յորս տեսանեմ տխրութիւն ծանր եւ թախիծ ան-

Թարգմանելի յերկուս եւ 'ի շարժմունս հոլն իմոյ վերհատուսի. մի գուցէ ձախող ելք պատերազմին սրտաբեկ արարեալ են զնա վասն այն խորհի առնել զայնպիսի ինչ, աւաղ. . . .

ՀՈՒՀԱՆ

Օ ինչ խօսիք, ցնորք կալեալ են զձեզ. զի տարօրինակ անուղղայս երազէք, մի արասցէ տէր. աւաղ յիշմանս. ոչ ապաքէն նոյն յեռայն խրբեւ 'ի կայծակէ հարեալ զրուսիմ 'ի կենաց. մի լուսասցի օրն այն եւ մի ծագեսցէ արեգակն այն աւուր զլոյս նշուլից իւրոց 'ի վերայ իմ. Լուսասցին ականոզիքս եւ մի հանդիսատես մնասցեն զուոյն այնմիկ գաղթական տարանջատութեան. մի կրկներ քոյր իմ մի կրկներ զայդ բան. ապաթէ ոչ . . .

ՍԵՆԵՔԷՐԻՄ ԻՎԵՐԱՑ ԵԿԵԱԼ

1) Ի՞նչ այդ տրամութիւն, տխրութիւն ընդէ՞ր պատեալ ունի զձեզ. զի՞ աղմկեալ էք, բան զպլթականութեան ընդէ՞ր այդպէս դժոխալուր թուի ձեզ, ո՛ր է լաւ, զերմի գնալ անհաւատին թէ սակաւիկ մի տեղի տալ բարկութեան. ոչ տպաքէն Աստուածաշունչ պատգամք զնոյն քարոզեն. Սիրասուսայ ոչ է տար եւ կալի հեռի՝ ի հայրենեացս յորմէ բաժանեալ գնամք. խակ Սկիւթեայ... ո՞հ անլոյս գիշեր, անտանելի գերութիւն, ո՛ր սիրտ ո՛ր երեւակայութիւն կարէ ժուժ ունել եւ անմոռաց մատնել ի՛ձեռս մարդախոշոշ գազանին. մի՛ սիրելիք իմ, մի այպէս անմտանայք, հաւատք ընդ հայրենեաց տալ վասն մեծ անհաւատութիւն է եւ յաւիտենական յաւանութիւն. Բայց Վարդապետանին զհոգեւորական կենդանութեան հոգւոյ ըզհոգ. մի՝ այն զժուարին ձեզ երեւեցի զի

ես եմ, որ վասն նոցա հանդերձ ունիմ տալ առ արդար դատաւորն Աստուած՝ առաջի որոյ նա միայն կարէ պարգևիցես հանդերձանալ. որ 'ի սէր կրօնի պայծառութեան զիւրն սերմանեալ երկնաւոր վարդապետութեան զսերմն ելցէ հոգւով շատ վաստակեալ. եւ զգ.առնա իւր 'ի քերանոյ շար գազանաց թափեալ։

ԽՈՒՀՈՒՀ

Օ՜ ի՞նչ լենիցին ապա եկեղեցիքս եւ ներուիրեալն վանորայք եւ մեհեանք եւ մատուռք. Հռոմի եկեալ տիրեցէ նոցին, յիշատակարանք նախնեաց ծորեցին ամպովն Յունական դատեալ թեանն. բազմամեայ քրանալատակ աշխատութիւն մեր 'ի սէր նոցին. ո՜հ, մոռացութեանն անհետացին։ Երկնանման տաճարդ, որ յանդիման կղերն Յոյն մաս եւ ել առնիցէ. փոխանակ քաղցրաձայն Հայ երգոց՝ օտարախառն ձայն ուրեմն։ Կարեւոր ապա ուրեմն Հայաստան. 'ի դերեւ ել աշխատութիւն Գարեգ-

ականին Գրիգորի. Յոչ պէտս աշխատ ե-
ղեւ մեծն Մեսրովբ 'ի գտանել զգիր հայ-
ացի. 'ի նանիր վաստակեցինհալոքն առաջինք
կանոնել զընթերցմունս եւ կարգադրու-
թիւնս եկեղեցական. Խորենացին լռեցէ
'ի գովելոյ զազգս եւ զեկեղեցիս Լուսաւոր-
չական. Մաշթոցն ծաղեալ զիւր թերթս ան-
պիտան նստեալ սգացէ, եւ հայկական
վեմ պայծառազարդ եկեղեցական բարե-
կարգ վայելչութիւնք ծածկելոց են 'ի քէն.
աւա՜ղ քեզ, Հայոց աշխարհ.

ՍԵՆԵՔԷՐԻՄ

Ո՛չ այդպէս, այլ իմ 'ի մոր եղեալէ վան
եկեղեցեաց, վանօրէից եւ նուիրական տե-
ղեաց ազատ թողուլ 'ի Յունական իշխա-
նութենէն, կրօնաւորք եւ հոգեսէր բարե-
պաշտք, որք կամին 'ի նոսին կալ՝ մնասցեն
եւ զպաշտամունս իւրեանց շարունակեսցեն.
Սրին վան ատեան խորհրդական ունիմ

կազմել յեկեղեցական եւ 'ի յազատ որ-
եարդ վՃիռ հաստատուն հատանել, զի այս
ամենայն այսպէս կացեալ մնասցէ. եւ մի
իրաւունս ունիցին Յոյն կղերք գրաւել տի-
րապէս զեկեղեցի Լուսաւորչական. որ այն
ինձ նախատինք են ցյապայ դարս։

ՀԱՆԴԷՍ Բ.

ՏԵՍԻԼ ԱՌԱՋԻՆ

Տեսարանն է 'ի լեռնաՀէջն Վարագայ որ հպցրուլիւն աղոխայ հնչէն ե- ականակիպ աղբերաչայն աղաղակեալ ընդ հոր ե- ընդ լոեալ դդչայն ղաո 'ի վայր հոյս գնան 'ի հորայորն ՀԵՃ։

ԽՈՒՀՈՒՇ ԹԱԳՈՒՀԻ, ՇՈՒՇԱՆ, ՀՐԱՆՈՒՇ, ԴՍՏՐՈՒԿ ԵՒ ՎԱՀՐԱՄ ՍԵՆԵԿԱՊԵՏ ԱՐՔՈՒՆԻ

ՎԱՀՐԱՄ

Թագուհիք մեծափառ, միայնակեացք դ սրբակիր զեւրեանցն կատարեն զՃաշու-

ժամերգութեան պաշտօն, եւ արդէն մերձ են յաւարտիլ, արդ ոնւ կամիք օթագայել։

ԽՈՒՀՈՒՀ

Նրթեալ հանգիցուք առ Սպարանջան աղբերակաւն, զոր արքայ շնորհեաց դստերն իւրում Հուշանայ. անդ Հուշանիկ ողբացէ զիւրն սիրուն վտակ եւ ես զբոլոր Վասպուրականն. նա հոսեցէ արտասուս աղեկէզ եւ ես ձայնակից նմին աղի վիժակս ընդ վտակէ մանրածածան։

ՀՈՒՀԱՆ

Ո՞այրիկ սգաւոր, ասա նատայց ասա երգեցից, ասա լացից. ո՜հ անկանիմ 'ի յուշոյ. սիրտ իմ հեղձնու յարեան 'ի ծոլ. հերք մարմնոյս զդողանի հարկանին... աւա՜ղ յիշմանս, զինչ... ընայց երդեցից, զի ողբ ցաւագնեալ սրտի դիւրիչ է։

Եւ «Կանի ողբալ այպէս»։

Խոխոջացող քարավազ,
Մի սոդոսկեր շուտափոյթ։
Կաց դու վայրիկ 'ի համբեր
Ցաւագնելոյս լեր ընկեր։
Թառաչ արտիս սգակիր
Իր թախծութեամբ զիս պատեաց,
Աղի վիժակս արտասուաց
Այտից իմ գեղ ողողեաց։
Տուր ինձ առուակ սիրելի.
Տուր արձագանք Ջայլանացս,
Կամ 'ի վտակդ ծաւալուն,
Ջիմըս խառնեա բիժ աչաց.
Բարձեալ 'ի թեւդ կարկաչուն
Դարագըլոր տար 'ի բաց.
Տար եւ խառնեա այդ աւանդ,
Աղի ծովուն կոհակաց։
Երկինք վկայ անբարբառ.
Ցաւիտեանից կացցէ դար,

թէ ոստանիկըն Շուշան,
Մեծակական աստ եկաց։
Քաղցր էր նմին շանթաձիգ
Բառնել յերկրէ կենդանւոյն,
Քան յիւր սիրուն հայրենեաց
Գաղթեալ գնալ, ո՞հ տխուր։
Բարձրակատար սուրբ լերինք,
Օն, գթացեալ կալայք զիս.
Փակեալ 'ի խորս ձեր հողոյ.
Քուն ննջեցից յաւիտեան։
Մի՛ զիս վարէք տարամերժ
Յերկիրըն խորթ Սերբատեայն,
Մի՛ կոխեցից օտար հող,
Ուր չեն ոսկերք իմ նախնեաց։

ԽՈՒՀՈՒՀ

Ընդ՝նիւդ իմ Շուշանիկ, դարպասեցուցեալ զսրտաճմլիկ լալօնդ ողբոց՝ պատմեա տա-կաւիկ, զի՞նչ արկածք ձեզ եղեն պատահեալ մինչ ընդ Դաւթի եղբօր քում յայսմ լերին

յաճախ Իլանէիք զքօսնուլ . որոց յիշատակ, գիտեմ անմոռանալի ունիս 'ի մտի։

ՀՈՒՀԱՆ

Ո՞վ յիշատակութեան անհամեմատ եւ աւուրց երջանկափառ , ո՞րպէս սահեալ զանց առին զմտհկանացուօքս, ո՞րպէս ծածկեցաւ անց արփին խնդութեան զիրեւօք չուառացելոցս, աւա՜ղ . . . պատմեցից մայրիկ, պատմեցից այն առաջին նուագին արկածք՝ որք մեզ պատահեցին։ Տեսանեա 'ի հանդիպոյ զայդ վոսկ փոքրիկ, որ 'ի բարձրաւանդակէդ գահավիժեալ եւ ընդ սեպացեալ քարաժայռդ ուժգնակի զարկուցեալ փոր փոր ցնցուղս մանրակոտիկ զառուցեալ 'ի վայր յոտն սեպացելոյ քարաժայռիդ փըրփրացեալ լիջանէ . մինչ երկոքեանս ես եւ Դաւիթ առ ծաղկափառ եզերօք նոցին մեռնացեալ տրցակս եւ փառնջս կազմեցաք 'ի շուշանաց եւ 'ի գնարբկաց եւ յայլոց կարմրորակ կակաչաց . յոնկարծակի տեսաք

զի ասեաւ այծեամ մի 'ի դարակէ այսոր
եւ խսկոյն 'ի տեսանելն զմեզ սաստկապէս
վազս առեալ 'ի վեր կոյս լերինդ սլացաւ.
որոյ զհետ մտեալ Դաւիթ աղեղն 'ի ձե-
ռին՝ մեծապէս ձգնէր ձգել յայծեամն ըզ
նեռն իւր ուժգնապէրկ ։ Գնաց անտեսա-
նելի որսն յանկարծատես, ընդ նմին եւ որ-
սորդն առոյգահասակ եւ եռանդոտ ։ Իսկ
ես երկեալս 'ի խիթ եւ յերկիւղ 'ի վայրկեան
միջոցի ըմբռնեալ կայի արձանացեալ ան-
բարբառ եւ ապուշ. ոչ ուրեմն յուշ իմ
յիս եկեալ զհետ մտի եւ ես պատանւոյն
ձայնեալ յանուանէ. բայց ձայն իմ յամե-
նայն ոտնմոխս հատակեալ հեկեկայր, ընդ որ
եւ սրտնքս զդողանի հարեալ ընդ իրեարս
պատատէր, հազիւ ուրեմն յափիթերս եւ
մագլայի զցցեալ վիմաժուռ վայրդ ընդ-
զրկեալ 'ի գլուխ ամբարտակիդ բարձրա-
ցայ. ուստի հայեցեալ տեսանեմ զի պատանին
քաջ տարեալ յայն վայր անելանելի պա-
շարեալ է զորսն լուք մինչ ջէր հնար կեն-
դանւոյն զանձն ազատ ճողոպրել, եւ ինքն

'ի բայէ կացեալ երկիցս նստոյց զալաքն
այրատուր 'ի վերայ եղջերուին, յորոյ կա-
րեվէր խոցոտեալ կենդանւոյն քաղեցաւ
յուժոյ եւ սկսեաց թալկանալ. ձայնեալ
ապա զիս առ ինքն գոչէր օգնել ինքեան
'ի վերել բարձրաւանդակին, որում անբա-
նականութիւն անձինս խոստովանեալ յոր-
դորէի 'ի կրունկն նըհանջել. բայց որ յե-
ցեալն էր 'ի զօրութիւն ուժգնութեան
բազկի իւրոյ պատանի յոխորդ՝ զիւրոյդ հնար-
էր յետս կասել յորսոյն. Տեառնագրեալ
ապա զանձն դիմեաց 'ի դժուարուտ զառի-
վերն ընդ իւր ունելով զպողոսատիկն եւ աղեղն
եւ փքին. հասեալ յեղջերուն որ արդէն կայր
նուաղեալ զգետնեաց զնա եւ եղեն. քա-
մելով զբոլոր արիւնն կենդանական. ապա
գլորեաց 'ի բարձրութենէ անտի 'ի խո-
նարհ.

ԽՈՒՀ ՈՒՀ

Եւ զի՞նչ զկնի այնորիկ, պատմեա ոճով զաւասար սիրելի, զի ըղձակաթ եմ 'ի լուր պատմելոցդ։

ՀՈՒՀԱՆ

Կատարեալ այս օրինակ տպա Դաւթայ զիւրն քաջութեան գործ. արագագոյն սը-լացմամբ առ խս ժամանէ, եւ քաղցր 'ի ժպիտ առ խս զձեռն ձգեալ դիպիկս էարկ այսպէս ասելով. Թողութիւն տուս, քոյր իմ սիրատուն, զի բազում տառապեցուցի զքեզ 'ի յերկիւղ. գիտակ խակ ես պատանեկութեան անզգուշապ բաղձանացս. որ զամենայն զիմանալ առ ոչ ինչ դնէ միայն թէ՝ որում զհետս մտեալ է 'ի ձեռս բերել մարթասցէ, զոր ուշացար, զիտեմ քոյր սիրելի, բայց պարտս ընդ յաջող յաղթանակ եղբօրդ. ուրախանալ 'ի սիրոյ ըստ ժամուն

մինչ միայնիկ նստեալ առ եզերբ վտակիս
փուռնչս երկնագոյն ծաղկանցդ կազմէաք
ձայնեալ ապա զծառայս , որք 'ի թիկանց
մնային լերինս եւ եւս նոցին պատուէր տա-
նել ընծայել միս ոլորոյն 'ի մենաստանն
Վարագ 'ի վայելումն միայնակեցաց դա-
ստուն ։ Եւ իմ յոյժ ուրախ լեալ ընդ
բարեպաշտական յօժարութեան հարազա-
տիս , ձեռն եւս նմին եւ զուգաձեմ զրօ-
սական ընթացիւք 'ի վեր կոյս 'ի լերին Վա-
րագ եւաք անպատումն յիս կենդանացեալ
սէր եւ խանդաղատանք մտերմական ։ Եւ այն
ինչ երեւիլ սկսաւ երկնապլշ ծայր կա-
թուղիկէին Վանացն՝ փղձկու սատակագինին
յիս եկեալ . ծունր 'ի գետին եւ միաք 'ի
բարձունս առ հանուր արարչէ խնամիչ եւ
առ սիրոյ տպրեին Տէր վեր առաքէր , զայս
բան ասելով . Տէր բարերար եւ բազմա-
գութ , դու որ յաւուրս զահապանդ եւ
Հայոց աշխարհս , որ զարմանագործ հրա-
շիւք յաճախ յայտնեցեալ ծանուցեր բո-
լոր ազգերաց թէ կրկնակի եւ առաւել սի-

ըեռ զՀայաստան եւ պահպանեաս ըստ մարդարէին Իբրեւ զբիբ ական եւ Իբրեւ ըզ ճիւռ 'ի մէջ ողկուզաց անապական դու զօրացուցեալ արիացո եւ բարձրացո զեղջիւր եկղեցւոյ քումմ սրբոյ, յարուցանելով 'ի նմին միշտ հովիւ ընտիր եւ Թագաւոր բարեկարգող կրօնասէր եւ բարեպաշտ, 'ի պայծառութիւն նորոյդ Սիօնի եւ 'ի փառս Լուսաւորչաւանդ սուրբ կրօնիս։

ՀՐԱՆՈՒՏ

Մոպոսյանէ Թադեւոսյան քոնջ ի ծաղկանց։

Տեսս Թագուհիդ վսեմ, քանի սիրուն են ծաղկունքս այսոքիկ եւ հոտարձակ. զոր իմով իսկ ձեռամբ յափանց անմահ աղբերակացդ ժողովեալ քեզ 'ի նուէր ձօնեմ. էին այլ եւս զանազան գունով մի քան զմիւսն յաղթանակեալ ծաղկունք, բայց եւս զայսքանս 'ի գոգաձեւ հովտէդ ժողովեցի որ 'ի Թիկանց մեր. կայ, ժողովեցի՝ այլ 'ի ժո-

զուլեալս խինդ ապշութեան զիս ունէր. զի
'ի հատանել կապուտակ գնալոքկիդ. շու-
շանն անդէն զիս գոգ թէ ձայնէր, յառնուլ
զշուշանն, կակաչն, 'ի հեռուստ կոչէր, հուպ
'ի կակաչն մօտեալ, երկնածաղիկն անդէն հր-
բաւիրէր, ոհ զի՞ վայելուչ է վայրն եւ տեղի
օրհնութեանն. յոյժ բարի է մեզ աստէն վը-
բանս բնակութեան հաստատել եւ մինչեւ 'ի
վերայ հասեալ ամառն տապակէզ՝ վայելես-
ցուք 'ի սէր ծաղկանցս. զի՞նչ ապա քաղց-
րութիւնք մաքուր օդոցդ, որ 'ի սուղ մի-
ջոցիս կարծեմ թէ այլ ընդ այլոյ կամ փո-
խակերպեալ. ոչ է վայրս այս պարատան Վան
քաղաքի, որ զմիջօրէիս ջեռեալ արեգդէմ
քարանձաւին օդ ջերմաջերմ եւ անախորժ
զբնակչաք տարածանէ, եւ ոչ Ռատանին՝ որ
անբաժ եմք միշտ 'ի ծծել զանախորժ բուր-
մունս բորակային, որ յեզերս ծովու 'ի ձը-
գելոց կոհակացն յարաժամ 'ի յօդ ցնդէի։

ԹԱԳՈՒՀԻՆ

Ղուսաղ սիրելի, այդ տարաղ բանիցդ եւս քան զեւս յաւելու վէրս 'ի վերայ եւ համաբարդէ ցաւս 'ի վերայ ցաւոց. զի այդ ճոխութիւնք վայելչութեանց անմեղիկ եւ սիրուն, զորս այլք 'ի թագաւորաց աշխարհիս բազում ճգամբ եւ մշակութեամբ դժուարաւ կարեն 'ի ձեռս բերել եւ այն անկատար. վերնախնամ տեսչութիւն զայդ ամենայն 'ի բնութենէ առաջաձեռնեալ է Վասպուրական թագաւորութեան. եւ որ բիւրապատիկ ծանր ծախիւք հազիւ մատակարարի՝ ահա ընդ ոտիւք մերովք կայ 'ի տափի ինքնաբոյս. ոչ ծաղկոցաց կարօտի եւ ոչ այգեպանի. ջուր ոռոգման ոչ խնդրէ, այլ վերին 'ի ժամու երկնացի ցողով եւ անձրեւօք անմոռաց տածէ. պատրաստութեան ոչ են կարօտ, զի տեսքեւքն իւրեանց որ առ արմատովքն գալիացեալ չորանան, 'ի ձմերայնի նեխեալ պարարտացուցիչ իմն

արկանեն զօրութիւն արմատոյն 'ի հող. զի պայծառ եւ վայելուչ առ յաջորդ ամն պտղատատ հանդիսացի. այս ամենայն բարիք են բնութեան եւ պարգեւ անհամեմատ։ Բայց զի՞նչ օգուտ. զի որդիք չարութեան ըստ մեր մեղաց խանդացեալ յայդ մեր բարիս՝ Ջանան 'ի ձեռաց 'ի բաց կորզել, նատուցանելով ազատած ինքս 'ի տուգ. եւ 'ի խաւար գերի պանդխտութեան, ուրանօր չգիտեմ ո՛ր մահուանք. ո՞հ զմեզ ո՛չ կալցին . . . , . . ։

ԴՍՏՐԻԿ

Ա՛յրիկ բարեգութ, աղաչեմ 'ի բաց ըզ տրտմութիւնդ մերկացեալ՝ պատմեա մեզ եւ զայս, թէ ո՛րպէս զաղբերակունքս զայսոսիկ մէն մի անձին պալատականիդ բաժանեցէք եւ ո՛րպիսի կարգաւ ։

ԹՈՒԳՈՒՀԻՆ.

Ուրուք էին ամենազուարթ մայիս ամսոյ, աէր արքայ, համայն պալատականք եկեալ 'ի Վան քաղաքէ մեծաւ շքով եմուտ 'ի մայրաքաղաքդ մենաստանաց 'իտորին Վարադ 'ի զնին մեծապայծառ հանդիսի օծմանն Սուրբ Սոփիայ նորակառոյց եկեղեցւոյն. զոր ես տառապեալ մայր ձեր մեծաւ աշխատութեամբ եռուս կանգնել ըստ իմում բաղձանաց։ Անդ անօր զկնի մեծափառ հանդիսին եւ առատ պարգեւաբաշխութեան մեծապերճան հանդիսի հացկերութեան, առանձնացաւ արքայ մըտերմօք խրովք յայս վայր՝ սիրելի ինքեան։ Եւ 'ի լինել բանից այս ինչ աղբերէ կամ այն՝ նոխ առաջին Շուշանիկն մատոյց զիւր խնդիր առ արքայ՝ խնդրելով 'ի նմանէ զաղբիւրս Ապարանչան. զի Ջաւր նորին խաղացուցեալ ասրցէ ընդ առի կոյ լերինդ 'ի գեօղն իւր Նորակերտ, որ յարեւմուտս կոյս լերինս հիմնարկեալ էր (այն է Շուշանց),

երդոյ ընկալեալ զխնդրելին մեծապէս զոհ
եղեալ։ Ջկնոր նորին յորդաղբիւրքդ որ 'ի վե-
րուստ խոխոջաձայն ընթանան։ յաւակացոյց
արքայ ինքեան եւ ինձ. Արծաթի աղբիւրդ
յաւակաջուր որ 'ի միջոյ քեզ (1) անուն
յաղթահատակ բանջարայդ հոսեալ զլոյս,
եւ 'ի դաւթի մեծ արքայդ։ Ելիսաբեթն վը-
տակդ որ 'ի խորոյ վիմաժուռ երթինդ քա-
մեալ 'ի դուրս ժայթքեալ։ եւ Պատանդ եւայ եւ
Դերեանիայ. իսկ աղբիւրդ ասուեալաջուր որ
զմայրդ զարդարէ օծանիւրպիսի սոլոմոնի-
լով, շնորհեալոյ Հիսուսոյ եւ քեզ. որ յայնմ
ժամանակի ասեալոց կամեցամք միայն զի-
սէրդ շաւեանալ։ Որպէս զի զարդարեալ ասա
սիւռեանցիք հանապազ ժողովել զյոդնարբ-
զուն ծաղկանդ եւ կապել 'ի փունջ ասա-
նել նուէր սեղանին արքունեան 'ի տան
Աստուծոյ։

---

(1) Ի գիտակ ինձ բանիցս՝ յոյժ լայնարբ-
յեալ՝ զոր ոչ յաւէտ բաւական, զոր Ալասպարա-
կան գաւառաւն բնակ՝ ոչ ինչ ասեն։

ԴԱՏՐԻԿ

ՈՄՔ հապա Ատոլմայ , Ապուսալհայ , Պոտանդնի , Վեստայ , Դերենկայ , Գադկայ եւ Աշոտայ միւս ժառանգաւորաց .

ԹԱԳՈՒՀԻՆ

Ուստ աղբերակունք , որ 'ի կանանչամարմանդ հուլիտ վերին Վարագայ եւ որք 'ի վեր քան զնոսա մերձ 'ի Գալիլեա սուրբ տեղին գտանին , պահեցան նոցին . զի յայլում հանդիսաւոր միջոցի բաշխեցի 'ի մէն մի իւրաքանչիւրոցն . Գլխաւոր նպատակ բարեպաշտօն արքային այս էր , զի բովանդակ լեառն Վարագայ արքունիք իմն դարձցին այսպիսի միջոցաւ , եւ առաւելապէս հոգ տարցի որ 'ի նմին բնակեալ կան բազմութեան միանձնաւորք կրօնաւորաց . որոյք ծաղկի լեառն վայելուչ թէ բնական եւ

թէ կրօնական ամենաքաղցր վայելչութեամբ, եւ որպէս տեսանեսդ ընդ քաղցրաշունչ օդոյդ խառնեսցի եւ հրեշտակային ձայն սաղմոսերգուաց, փառաւորելով զարմանագործն համայն բնութեան զԱստուած։

ՎԱՀՐԱՄ

Թագուհիդ վեհափառ, առ պայծառափայլ Արծաթի աղբերբ, որ է տեղի յիշատակի ալքայորդւոյն Դաւթի 'ի մէջ դալարագեղ մանիշակաց կազմեալ պատրաստեցաւ տեղի Ճաշին կերակրոյ։ Արդ՝ մնայ Տեառնդ 'ի տեղին գնալ վայելելով եւ զնորին ազնիւ տեսարան դրախտապատկեր, մինչեւ արեգին դարձուցեալ է զդէմս իւր։

ԹԱԳՈՒՀԻՆ

Ղ ահրամ սեռնեկապետ, շող արեգին հռ-
վատուն լերինս զիմ առաջի առնես ինսախչ
լինել. բա՛, ինչ լինելովքդ հապա յայնժամ
մինչ 'ի Սեբաստիայ յերկիր անբարեզարդ
եւ սակաւապտուղ երթեալ պանդխտի-
ցիմք, թող խարշիցէ զիս տապ արեգին
Ղասպուրականի եւ մի պարարեսցին ոս-
կերք իմ յանուշակ կարծեցեալ հոգմուն օ-
տար երկրի. ահ ծիր գոտայց այս տեսարան
էքնաղ, այս քարալեզ խոխոջաձայն, այս
աղբիւր սիրուն. որ 'ի ծոցոյ լերինս ըստ օ-
րինակի կաթին 'ի տեսանց քամեալ ինչանէ.

Ժամ էր ապա էբրեր երբորդ՝ մինչ բաղմեցան
'ի ճաշ 'ի վերոյ հանանչտարմանդ դալարեայ
ա- ակնակնկիպն Անծանի աղբերբ. հեռի էր
սեղանն 'ի շայլ սելարդաձիւ հերոհրոյ, այլ
հատոյն խոհակն սակաւապերանի ղգօնա-
ցեալ, պեսրան նոր անմեղ շարձանն, որ

ընդ սահմանս Հանդերձյանացն է՝ բնութիւն
ինչնին սահմանէր։ Անդ 'ի յոյսն Տո-
շանին սերտարդ սիանի ելոյ՝ ի նոր եղա-
նակս երգել այս ոչն։

Այս յեռին իմ այս յեռին
Սիրտ մրրրկեալ շունչ ծրփիկ,
Այս յեռին ինձ արձագանգ
Տայցեն լերինք եւ հովիտք։
Այս վերջին իմ ճաշ սեղան
Ի Վայր զուարճ դալարուտ.
Արեւուն տիպ այլ ոչ ջինջ
Եւ ոչ լուանին բաց խփիկ.
Եթերք վերին կապուտակ
Զար ամպերով առնու փակ.
Հէգ Տուշանիս սիրտ սեւաց
Բացցի արդեօք արեւակ.
Մի տար մի տար, ճծ հայր,
Ծով աչերուս իմ ըզլալ,
Մինչեւ 'ի հող հայրենի
Առցեն ոսկերք իմ դաղար։

Ինչ արարածներ էրգոյս է՝ ճաշն առարքե-
ցա՝, պարարտեցան ղէպ ուղէղ 'ի ձէրէն ա-
ղաքն ելանէլ, ոնչ հուշն հէղէն 'ի լեռանոնջն
հոլորեալ, զով հանգարարար 'ի շորէց ղողմանց
չաղցրութիւն զուրչ ղնոչօչ ղէղանէր։

ՀՐԱՆՈՒՇ

Բարձրաբերձ եւ թեւակատար երկոցունց
լերանցդ միոյն անուն կոչի Գալիլեա եւ
միւսոյն Ատղկանքերդ. մայրիկ գթառատ,
խնդրեմ պատմեա՛ ինձ զի՞նչ են նոցին ա-
նուանակոչութեան պատճառք։

ԽՈՒՇՈՒՇ

Անուն առաջնոյ լերինդ վասն այն կոչե-
ցաւ Գալիլեա. զի տիպ եւ օրինակ եղեւ
պաղեստինական Գալիլեայ լերինն՝ ուր
Տէրն մեր եւ Փրկիչ երեւեցաւ աշակերտաց
իւրոց. եւ օրհնեաց զնոսին զօրանալ
'ի հաւատս եւ 'ի քարոզութիւն. եւ ան-

տուաւ լուսաւոր ամպով վերացաւ յերկինս։ Իսկ ասա անձառելի փառաւք յայտնեցաւ Խաչն կենդանին փայտն օրհնութեան, որ ձեռամբ Հռիփսիմէ երանուհի կուսին գանձ անգին բերաւ Հայոց աշխարհիս. որոյ յայտնութեամբ կրկին լուսաւորեցաւ Վատղուրական մեծ. եւ համարեա թէ ըստ առաքելոյն նոր զօրութիւն եւ օրհնութիւն ընկալաւ 'ի ժուժկալել բազմապիսի նեղութեանց եւ տառապանաց եւ հալածանաց։ Այսր ցոլացաւ էջ նոյն սուրբ Խաչն եւ եմուտ 'ի տաճարն սրբութեան եւ եկաց 'ի վերայ սրբակիր սեղանոյն. որպէս Տէրն տէրանց յերկինս ընդ աջմէ տեառն զօրութեանց։

Եհա՛ սակս այսորիկ խիստ նմանաւոր յարմարութեամբ տեղին այն կոչեցաւ Գալիլեա. յոր Ներմեռանդ ուխտաւորք ծանր աշխատութեամբ ընդ ամենայն լերինդ ելեալ համբոյր Ներմեռանդութեամբ մատուցանեն սրբացեալ տեղւոյն այնմիկ. որպէս ուսանաս Քրիստոսի 'ի բերանն հրէ աստանին.

Գալիլեա։ Իսկ վասն երկրորդի բարձրա-
լերինդ Թող պատմեցէ քեզ հնահմուտ
քոյրն քո համեստացեալն Շուշանիկ։

ՀՈՒՀԱՆԻԿ

Որովհետեւ հրաման մեծի Դշխոյիդ ըս-
տիպեն զիս պատմիչ լինել հնութեամբ նախ-
մացեալ անցիցն անցելոց, եւ տալ տեղե-
կութիւն 'ի վերայ իրաց, որք հարարամե-
նիւք ծածկեալ կան. սակայց պատմել որչափ
ունիմ տեղեկութիւն ժողովեալ 'ի հնագոյն
պատմութեանց եւ որչափ հաւատիք իրացն
զնոյն ճշմարտեն որոշ եղանակաւ։

Պատմի 'ի հին զրոյցս թէ՝ մեծ նահա-
պետին Նոյի զկնի երկնատեղացն ջրհեղեղի
եղեն երկու որդիք, ուստր մի եւ դուստր,
անուն ուստերն Մանիտոն եւ դստերն
Աստղիկ։ Երկոքին սոքա 'ի բաց զկենցա-
ղականս ամենայն լքեալ, իբր նախանդրա-
նիկ օրինակ առանձնական եւ էրօնաւորա-
կան կենաց մարդկան, բնակէին 'ի բարձ-

բարերիճ եւ ծաղկածին լերին միանակերդութեամբ , յորս միայն պարապէին երգոց եւ քնարահարութեան զամենայն աւուրս բոլոր տարւոյն ։ Արդ՝ Աստղիկն այն գուսան Նոյի սատ 'ի կատար սմին լերին կեցեալ մնայ ժամանակս երկար պատուեալ 'ի բոլոր ըբնակչաց երկրիս Իբր աստուածուհի ումն եւ կամ գերմարդկային ընկալեալ շնորհս երգահանութեան , քնարերգութեան եւ բանաստեղծութեան (1) ։ Անդ 'ի վերնակատար լերինդ եկայ եւ վախճանեալ եդաւ 'ի շիրիմ . որոյ յիշատակ եւ անուն տեղւոյն ցայսօր ժամանակի կոչի Աստղիկն բերդ ։

ԽՈՒՀՈՒՀ

Գիտեմ երգ համեստացելոյդ Աստղիկն , երգեա զի լուայց ։

---

(1) Այս Աստղիկ գուսանն Նոյէ 'ի ժամանակս հեղեղանոսութեան ընդ աստուածս գասէցաւ ։

ԸՆԴ ՀԷՈՅՆ ԽՈՀՈՀԱՅԻՆ՝ ԱՀՈՒՆԻ ՀՈՒՇԱՆ ԵՐԵ-
ՂԵԼՈՅՍԷՈ ։

ԵՐԳ

ՅԱԱՏՂԻԿ ԴՈՒՍՏՐ ՆՈՅԻ

Վերգափայլուն եւ մեղոյշ
Նահապետին եմ դստրիկ.
Որ 'ի յալիս պատժական
Ջերկրաւ էառ մանուման ։
Սաղուռնոսեան Նոյեմզար
Զիս նախ պատեայ խանձարուր,
Փոխկիկ ծրնայ նազանազ
Գորով 'ի սէր ծրնողաց ։
Սէր վարդաբուշ տարփաւոր
Սէր աշխարհիս անկայուն,
Սէր փեսայի զառագաստ
Ի քեալ թողի ես 'ի բոյ.
Երթանք բարձունք ամպամած
Ընդեմ օդոյ քրծրնուք.
Յարեւթասէն տիտանայ

Բաժին առի լոկ միայն.
Քընար փոքրիկ հոմուական
Իմ օժանդեր սիրական.
Առեալ՝ տանէն Ջրուանայ
Ոքայ 'ի ծայրըս լերանց.
Կուսան եմ ես երդահան
Հատ կուսանաց թագ փառաց.
Կուսան եմ ես սրբենի,
Որ կուսութիւն ուխտեցի.
Կուսից 'ի սեռս մարդկութեան
Ես անդրանիկ կոյս կացի.
Ուխտ կուսութեան իմ քուերք
Յորդորեցին պինդ ունել.
Մինչեւ կուսան երկնաշող
Պրսակ կացցէ կուսանաց.
Ատ 'ի լերին Վարագայ
Ի կատարին Աստղանբերդ
Կացեալ հնչեմ զիմ սրինգ
Զի զարթիցեն 'նոր կուսանք.
Թէ Այրարատ եւ հիւսիս
Ձեզնեւ տարփող իմ երգոյս.
'Նա 'ի մէջս արեւու

Խիստ հեռաւոր յաշխարհաց
Գան ի սուլել իմ սըրինգ.
Պուսանք փաւիկիկ, այս ուխտ մեծ,
Նոր օրիորդք, այս երդ սուրբ,
Հնչել սորին առէք լուծ
Զի հրեշտակաց է պաշտօն.
Երգել զսա ուսարուք
Զի փրկանք է աշխարհաց.

ԴՍՏՐԻԿ

Քոյր սիրասուն երախտապարտ դիմաք ջնորհակալ եմ, որ տեղեակ զիս կացուցեր հնալէպ արկածիցն, տացեն երկինք եւ քոյդ անմահանալ անուն, որպէս զպօնացելոյն այնմիկ դստեր մեծի Նահապետին. Նորա կոթող յիշատակաց լեառնէ բարձրաւոր, իսկ քոյդ շինանիստ բնակութիւն մարդկանց եւ աղբիւրդ խոխոջավազ. զի հանգոյն պատմելոյ օրիորդիդ՝ եւ քոյդ պայծառանայ մաքրութիւն վարուց. Քայց

խնդրեմ պատմեա՛ եւ զայս, թէ զի՞նչ են փոքրիկ շինուածքն այնոքիկ անպաճոյճ, որ ընդ արեւելս 'ի միջոյ ձորակիդ նշմարին. գո՞մք են խաչանց արօտականաց, թէ պաւոլպարանք որսորդաց։ ուր զօղեալ 'ի գաղտնիս զվայրենիս անտանց որսալ պատրաստեն։

ՀՈՒՀԱՆՈՒԿ

Ոչ են ոչ, որպէս կարծես, թերահաւատ դու, թէ տեղիքն այնք են ապաւէնք որսորդաց կամ անդէոց. այլ առանձնավայր խցիկունք են ճգնաւորաց. որք յաւուրս անտի հաւոյն մերոյ մեծին Գաղկայ եւ այսր, տեղի բնակութեան հաստատեալ կիրան ըստ զուարթնոցն երկնից եւ բարեմաղթեն վասն աշխարհս խաղաղութեան եւ բարեկարգութեան։

ԴՍՏՐԻԿ

Նրմայց ուրեմն մօտագոյնս՝ յստակ զբնեալ զմէն մի 'ի նոցանէ ։

ՀՈՒՀԱՆ

Բարի է, առեալ զօրհնութիւն նոցին ընդ համբուրիս խոնարհութեան ։

Մերձեալ 'ի խոյնոնս ճգնաւորաց, Դոպրէի հեպոչրչէր բնաւորութեամբ յեպ մանր զնեալոյ զարմանալով ասէ ։

Ա՛վ զինաւոր հնար է մարդոյ երկրածնի տակալ այսպիսի խստութեր վարուց. լուեալ իսկ էր իմ զվարս անապատաւորին Անտոնի, Մակարայ, Սիւնակեցւոյն եւ այլոց հարցն, բայց նոքին երբազ թուէին ինձ. իսկ որ առանեմն աչօք, բառնի յինէն զլխոլին այն երբեւակայեալ թերահաւատութիւն եւ զոհանում զտուողէն այսպիսի համբերութեան մարդկան ։

ԽՈՒՀՈՒԹ

Զարմացուք սիրասուն սիրելիք, զարմացուք երկրպագանել սրբութեան սեղանոյն. յորոյ վերայ հանգչի խաչն փրկանաւէտ, եւ ապա պատրաստեսցուք 'ի չոր եւ տեսցուք թէ զի՞նչ բօթ կամ ուրախութիւն լուր յարքայէն մեծէ առ մեզ հասանէ 'ի ղան։

Զնան ջերմեռանդ սիրով երկրպագանէն սրբոյ խաչին 'ի վերին Վարագ, անդ այլայլին դիպ ընպանեցոյ արչոյին պանել ընդ ինչեանս զոր Ելոնն Վարագայ, ելիր անպարծաւ վճռեցոյ Արչոյն գաղիել։

ՀՈՒՀԱՆ

Զկնի հաղորդման

Ո՞հ ուրախութիւն անմահական զեղանի 'ի սիրտս իմ եւ բուրմունք երկնային 'ի սրբոյ

Աշանէս բուրեալ՝ զուարթացուցին զոսկերս իմ եւ զհոգիս։ Ես յիմ բոլոր 'ի կեանս զայս միայն ունէի մխիթարութիւն. աւաղ. յիշեմանս, եթէ այլքայ վճռեսցէ գնալ, զինչ ապա գերծցս լինիցի. մի եւ մի լիցի. մեռայց ասա եւ ոչ զերն զայն տեսցի։

Ոսան գաղիանոսեան հաստատութեամբ վճռէ է– ասելոյն ոչ զարձեալ 'ի լոց ողբոյ զհայրենին ֆոֆոխ դնարտա։

ԱՐՔՈՒՆԻՔՆ ՍԵՆԵՔԵՐԻՄԱՑ

Ընդդէմ եւ այլմոլք եւ արքունիք աշխարհացս, Մեռ զիւք ողբոց քոյր արկածիդ նորոգեալս։ Ո՞ր այն աշխարհ եւ ո՞ր դահոյք վարդենեաց Անթիւ խաւժան ընդ իւր առեալ ահ գաղթեաց

Թուղեալ ընկեալն, ձոխ արտասուս եւ գոյգ։ Կանուշ գերեալն, զուլ ուռեալք, ընկուզ։ Եւ բիւր ծաղկունք և գլուխս զմարդ իւր Գնաց յերկիր, որ սեւ ամպով ի պատեալ։

Երինք բարձունք աստղկաձեմ պրսպղուն
Բլուրք խարտեաշ տածող խաշանց հօրանի
Լեռնադաշտակ եւ սեպ վիմաց հովանին ;
Ընքեալ գնալ յերկիր հեռի անբարի ։

Եդեմահոս ջուրք աղբերաց զբղզբղուն
Օձապրտոյտ անմահ վրտակք եւ առուք ;
Բազմավրրիւր գեռ սրիարշաւ ահարկու ,
Թողուլ գընալ 'ի վայր չուառ 'ի չարի ։

Վանք մենաստանք ուխտատեղիք եւ զօրքեր
Բարձր ապարանք եւ հընաշէն դարպասներ
Չին հայրենեաց յիշատակաց սուրբ տեղիք
Ձգել գնալ յերկիրըն խորթ ւ անբարի ։

ՎԱՆԱԿԱՆՔ

Ա՜ծ իմ հայր , ո՞ւրէս աստուկ , ո՞ւրէս ջերմ
Սէր հայրենեաց 'ի յերակուն է մտեր
Պարծի յաղթել եւ հաւատոյս աներ
Գերել տանել խոր զգացմանց ըզպատկերն ։
Տուն հայրենի եւ հաւատոյս ատ է իմ

Ամ կառուցաւ եւ իմ հաւատ հաստահիմն
Ընչածրիկ եւ տարեւոր իմ մարմին.
Մինչ ելթերիս ծրծեաց տուրբ օդ զառաջին,
Ընդ հաւատոյս ըզհայրենին ես գիտեմ,
Ընդ ծընողիս՝ զվասպուրական ճանաչեմ։
Իմ խանձարուր իմ աւազան փափկիկ հող,
Իմ դասալան, իմ մեռնաստան փոքրիկ խուղ,
Ո՞րպէս թողից եւ մուտ առից յօտար հող
Եւ զալէլուն անդ երգեցից տարփաւոր։
Օտար է հող, օտար երկիր, օտար մարդ.
Իմ Սաղմոսներ եւ Շարականք օտար անդ.
Ո՛հ, եւ ինձ դիպի օտարանալ վաղ ընդ փոյթ
Ցիմ բնիկ տեղեաց և Ածատուր հայրենեաց,
Հոռոմ Հայոց է, թէ Ատրին վերջաւոր
Զիմ առ դիցէ պարանոցիս ծանր անուր.
Այն օր չուառ, ակնարեւոս խոր դիշեր
Սեբաստիոյերկրին անկցի շուրջ եզեր.
Եւ կարօտս կայլակնացեալն իմ աչեր
Ի զբուն առցէ յաւիտենիցն 'ի գիշեր։

ՈՒԽՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Բընակասընուն 'ի վայրաց
Գաղթեալ գնաք, ո՛հ 'ի բաց,
Տեղիք տաճալիք սրբուհեանց
Ցունաց թողումք բաւական.
Հիրիմք դամբանք մեր նախնեաց
Ամպով ծածկին 'ի յաչաց
Մատաղք, ընթրիք ագապաց,
Գինիք այգեաց քաղցրիկ մեր
Դադար առցեն 'ի քրմաց։
Հոգւոց եւ ձայնք սաղմոսաց
Ի գերեզման հին հարանց
Ո՛վ երգեսցէ ըղձակաթ
Տօնք եւ հանդէսք նաւկատեաց։
Թաբօր դըրօշ եւ խաչվառ
Մնան ծածկուած եւ անփառ.
Կամ 'ի յերկրին խառնաղանջ
Աղաւաղցին 'ի փառաց։
Արդ՝ այս վերջին է չարեաց
Որ 'ի վերայ մեր եկաց.

Փարատեցո՝ տէր փառայ
Ջայս ամպ նեմ թխպամած ։
Եւ մեր 'ի դէմ շողացո
Արկին արեւ հայրենեաց ։

ԻՇԽԱՆՔ

Խարեաւ կացջիք Մոկաց լերինք կաղնա-
պըսակ բլրակունք ։
Եկաց ակումբ եկաց որսիկ
եւ բազէկիր քաջ բազուկ ։
Էրէք վայրիք թող շարջեսցեն
ազատ ազատ, զի բարձաւ
Երկիւղ քաջաց որսականաց
եւ ոստանիկ ազատաց ։
Ո՛չ վրանդայ նրժոյգ ահեղ
եւ ո՛չ զամբիկ սրարշաւ
Ո՛չ վերելեակ եւ ոչ վրբին
դարձոյց զերեսս այր ամէն,
Է յարեւմուտս օտար 'ի կողմ
գնալ աշխարհ հեռաւոր ։

Բարեաւ կացէք կանանչ մարգեր
եւ ասպարէզ հարդատակ,
Չի ոչ սուրայ քաջ երիվար.
եւ ոչ հեծեալ օդաչու։
Բարձան 'ի ձէնջ մականախաղք
նիզակաձօճ դիմագրաւ։
Ոյր ըզվահան 'ի կախ ձրգեալ
եւ ըզսուսեր սրրածայր,
Տըխուր գընայ անկարեկիր
անսատար։
Բարեաւ կացէք բարձր ապարանք
ծուխածիծաղ պատշգամ,
Բեհեզապատ ընտիր սենեակ
եւ ճակաւոր բարձկընեար։
Չի ոչ 'ի ձեզ ո՛չ ճաշ ընթրիք
եւ ոչ խնձոյք հայ ոլեարց։
Ո՞ր մեր բաժակ կալեալ բըռին
Նոր ըմպանակ դառնատակ,
Պանդխտութեան գինով արբեալ
գնամք յուղին անդարձակ։

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՔ

Ածէք յառաջ, սիրուն հօտաղք ժրաջան,
Արօր, խոփեր եւ յուռենեաց ըզլրծներ.
Կաղան, վրզման, գայլախաղեալ կամնասայլ,
Ուրագաղէն հոլովաւորքն ճարճառ.
Ածէք եզինք եւ գոմէշներ, կալատիզ
Ժողովեցէք եւ այլ ամէնքն 'ի կալ տեղ.
Ասէք մանկաւոյն թէ խուրիկվար թէ ոժտուն
Եւ առանին կալաւերօղ ընտանւոյն.
Գուպար գուպար առանց բոլոր նրատեցէք
Ու ողբալով 'ի սիրտ վրդովուկ ձայն ածէք
Դառնիկ լացէք, այ՛ հ դադարին 'ի գործէն
Այդ պիտանի մշակական գործիքներ.
Լացէք զառուս լացէք կաւառս եւ զարտեր՝
Ջրոց լրծեր եւ Ջրկալաց ըզբահեր.
Դոքա ամէն ո՛հ դադրեցան առ 'ի գործ,
Հողն Հայրենի այլ ոչ կըռուի ընդ մեծ խուր.
Վասպուրական, վրէժ չարեաց դու լուծեր.
Սամ անիծից է այս պատիժ, զոր կրեաս.
Տեսօղ ազինք աւաղեցին սոյն զեան

Եթէ որոմ կամ ոչխարաւ այս արարք
Յառաջացեալ գործ 'ի գլխուխն չոքաւ։
Բազմաբեղուն հողս եւ լերինք պատուական
Ոչխարս ելնք այս ժողովուրդ գաղթեցաւ,
Դոռ խուժանին բարբարոսին այլադեն
Ժուժէր դիմակ եւ կամ լինել լծընդէր,
Թէ սէր որդւոց հեգ աշխարհիս
Ընդ հայրենեաց սիրտ փակէր։

ՀՈՎԻՒ ԵՒ ՀՕՏ

Ընդբակու կողմի լեռան սեւաւոր ծայրէն
Նոր էր ելած Արեւծ համատեղն ամէն,
Լուսաբեր պլպլուկ զարշալոյն աւետէր,
Երկնից արեւակ զվասպուրական պատէր,
Արշալուսի մեղմիկ հովն թափառէր
Լերանց, ծառոց, դաշտաց մէջէն կը շնչէր.
Հովիւն հօտասէր սրինգ 'ի ձեռին կեցեր
Յարօտ առաւօտին ձայն տայր եւ հրաւէր.
Վարագ, Գրգուռ, Արտօսայ լեռներ
Հովուական երգոյն առնուն բարեւներ.
Արձագանք բռներ հովիտ ու դաշտեր

Մրնան ընդունել ոչխարայ հօտեր,
Սեւ հրաման արքային ամէնուն է հասեր
Հօտեր նախիրներ բակէն չըշարժել.
Վասպուրական հող Ջուր կըլաւ արօտներ
Ծախուդ հրաման ձեզ օտար ըսեր.
Գըծնին մագիք այծեր՝ խիզախին խոյեր,
Կարծես փըլցընեն հաւքինին պատեր։
Արօտ կըխընդրեն մեղրահամ Ջըրեր
Հանգիստ կըփընտռեն Արտօսայ շուքեր։
Հովուի խեղճ սրրտիկ ամպոլ է պատեր,
Քաջալեր փողիկ սուգի փոխարկեր։
Կարմըրուկ արեւ լեռներու ծայրէն
Հեշտաւոր հողայ Ոստանայ վերեւ։
Առաւօտ ծագեց հազար դառն ու լայ
Լըցաւ ցաւերով աշխարհ ու թընդաց։
Անասնոց մայել ոչխարաց բառաչ
Ծայրէ ծայր լեռներ ձորերն են բռնած
Կարծես Սեւ ծովու դընտեղ սրրթողած
Եւ կամ Արաքսի ալիք կոտրրտած։
Ծըփայ տատանէ որոտ ահագին
Թաղէ խոր 'ի ծոց սրրտեր իւր զաւկին.
Քայլեն եւ կենան հօտեր հետ հովուին

Երթան բայց չուզեն թէ տեղը հանին։
Ցերթալը դառնայ մաքին ճագասէր՝
Դառնայ ոչ մայէ դէպ յերկանց տեղին.
Արտասայ հովիկ եւ դառնայ ծրծէ
Եւ տրխուր տրխուր տատիկ փոփոխէ։
Սիրուն է մեռնիլ քան յառաջ դնալ՝
Բայց ազատելու չիկայ մէկ հնար
Ծածկեցաւ ծովակ, ծածկեցան լերինք.
Ամպ խլեց տարաւ խօրօտ հայրենիք.
Երգէ խեղճ հովիւ փրչէ քո սրինգ
Զայնիդ արձագանք Սեբաստու լերինք։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀ

Ցաւոյս տեղեակ բոլոր ազգեր
Որդիասէր հայրեր մայրեր.
Շուրջ փակեցէք իմ բոլոր
Թող նորոգուին սրտիս ցաւեր.
Հագեցուցէք ինծի սեւեր
Սրբաւորի սեւ հագուստներ.
Դուք երգեցէք սրգոյ տաղեր
Ես ալ թափեմ աչաց դեռեր։

Ա՛խ կտրիճներս, ի՞նչպէս եղաք
Ի՞նչպէս թողիք զիս հեռացայք։

Ծրծիս կաթով կերակրեցի
Սրտիս վրայ հանգչեցուցի։
Խանձարրապատ կակուղ հողով
Յորոյանի մէջ դիակեցի։
Աչերդ 'ի պահ սաւառնակիկ
Վնասներէ ազատ արի։
Քաղցր ու անուշ քըներ թողի
Երկար երկար օրօր ասի,
Ա՛խ զաւակներս, ի՞նչպէս եղաք,
Ի՞նչպէս թողիք զիս հեռացայք։

Դրախտէն փրչած անոյշ օդով
Սառնալիժակ պաղ ջրերով։
Ծոցէս ծըլած ազնիւ բուսոց
Հազար ու մէկ բարիքներով,
Առատապէս ու աննախանձ
Կերակրեցի բոլոր սիրով։
Ով զաւակներս կտրիճ կեցած՝
Հուտ չըշարժին օտար հողմով։

Ա՛խ կտրիճներս ինչպէս եղաք,
Ի՞նչպէս թողիք զիս հեռացայք։

Քառասուն թիւր որդիք մէկանց
Կորսընցուցի ես անկիւման։
Լալով լալով աչերս կուրցաւ
Ախ ու վախով այրուած մըրկայ,
Բայց ատոնցմէ ինչ օգուտ կայ
Երբ զաւակի սէրն է պակաս,
Երբ քարացեալ սիրտ չըթնդայ
Իւր հայրենեաց վրայ խրդճայ։
Ա՛խ զաւակներս ինչպէս եղաք
Ի՞նչպէս թողիք զիս հեռացայք։

Ընթամ ժողվեմ շատմը հաւքեր։
Խաւարասէր մաշկաթեւներ.
Այծոլ ճրչոլ տխուր բուեր,
Ու այլ ուրիշ ողբասացներ.
Թող դան բազմեն դատարկ դահեր
Ու միշտ երգեն սրգոյ ձայներ
Ա՛խ, աւեր դարձաւ Վասպուրական
Անօգնական խեղճ Հայաստան,

Ա՛խ կորիւ՛ններս, ինչպէս եղաք
Ո՛ր հողերով ծածկուեցաք։

Իմ թագ իմ փառքս այսպէս անցան.
Որդիքս ամէն են ցիր ու ցան.
Արդեօք Սեբաստ եւ իմ հողեր.
Ձեր սիրտերուն ո՞ր հեշտ եկեր։
Սեւ սեւ լեռներ տրղմուտ ջրեր.
Եւ ապալեր՛կ ապառաժներ.
Թէ իմ լեռներ եւ հովիտներ.
Ու՞ր զանազան են ծաղիկներ։
Ա՛հ իմ որդիք օտար երկիր,
Օտար ազգաց ձեռք զիս թողին.
Արդ կըտեսնամ իմ ծոցիս մէջ
Խորթ ոտուքներ կը կոխկռտեն։
Գէթ իմ փոշիս ձեր կոշկաց հետ.
Առէք տարէք Սեբաստիա,
Ձեր հայրենիք մինչ յաւիտեան
Վասպուրականս մոքէ չինայ։
Յաւիտենից իմ պահապանն
Ձեզ օգնական լիցի պաշտպան.
Ձեր սիրտ հոգին միշտ զիս խորհի

Վասպուրականս մայր եղկելի։
Տխուր կ'երթաք սիրուն զաւակք,
Աչեր 'ի լաց սիրտ տրտմազգած
Առէք եւ զիս ձեր հետ տարէք.
Ա՜հ, կը մեռնիմ ես առանց ձեր։
Աշխարհ ելեր զիս կ'այպանեն
Թագաւորիս տուն է աւեր,
Շքեղ պալատ ապարանքներ
Թոչունք գազանք ոչջ են արեր։
Թէ այցելում էլլայ ինձի.
Բացէ 'ի բաց կը հալածի
Ի՛նչ որ յառաջ փառքերս տեսաւ
Այժմ անապատ անշուք դարձան։
Եւ իմ աչքերս թող լան խպառ
Քանի՛ ձեզմէ մնան զրկեալ,
Օտարաց փառք եւ պսակներ.
Սրտիկս 'ի խոր կը խոցոտեն։
Խնդիրքս աս է, իմ սիրելիք.
Զը մոռանաք ձեր հայրենիք.
Սէր կրօնին սէր իմ վայրաց.
Երդուիք պահել ուխտ անմոռաց։
Ո՞վ քահանայք եւ վարդապետք

Զեզ կ՚աղաչեմ, զիս մի՛ թերէք.
Յիշեցուցէք սիրուն ոգւոյս,
Հաստատ պահեն ուխտ հաւատոցս։
Իշխանք շքեղ եւ նախարարք,
Որ ճեմէիք սարերս ազատ,
Զը մոռանաք իմ բարիքներս.
Այցելութեան գալ ցաւերուս։
Այլ իմ ձայնիկս հասնի երկինք
Աստուած լսէ եւ ողորմի,
Ողեկ արեւ տրխուր գըլխիս.
Բացուի պայծառ, ցնծայ սրտիկս։

ՎԷՐԼ

ՎՐԻՊԱԿՔ ԲԱՌԻՑ

Սխալ	Ուղիղ	Երես
դաղեն	դատին	2
պատմութեն	պատմութեան	16
Սուրեմն	Ուրեմն	14
արծակելով	արձակելով	. .
միջերակրաւս	միջերկրաւս	18
գէտ	կէտ	20
զորս	ձարս	32
աշխատութեան	աշխատութիւն	36
սկզբնատարերք	սկզբնատարերք	39
մատուունք	մատրունք	45
զոլաքն	զսլաքն	23
լերին	վերին	55
փղձկու	փղձկումն	. .
սատկագինմն	սատկագին	. .
ապա	հապա	64
անտուստ	անդուստ	67
բնաւորուեամբ	բնաւորութեամբ	74
ապուաժներ	ապառաժներ	88
Վասպուրարկան	Վասպուրական	. .

«Ազգային գրադարան»
NL0323744

22412